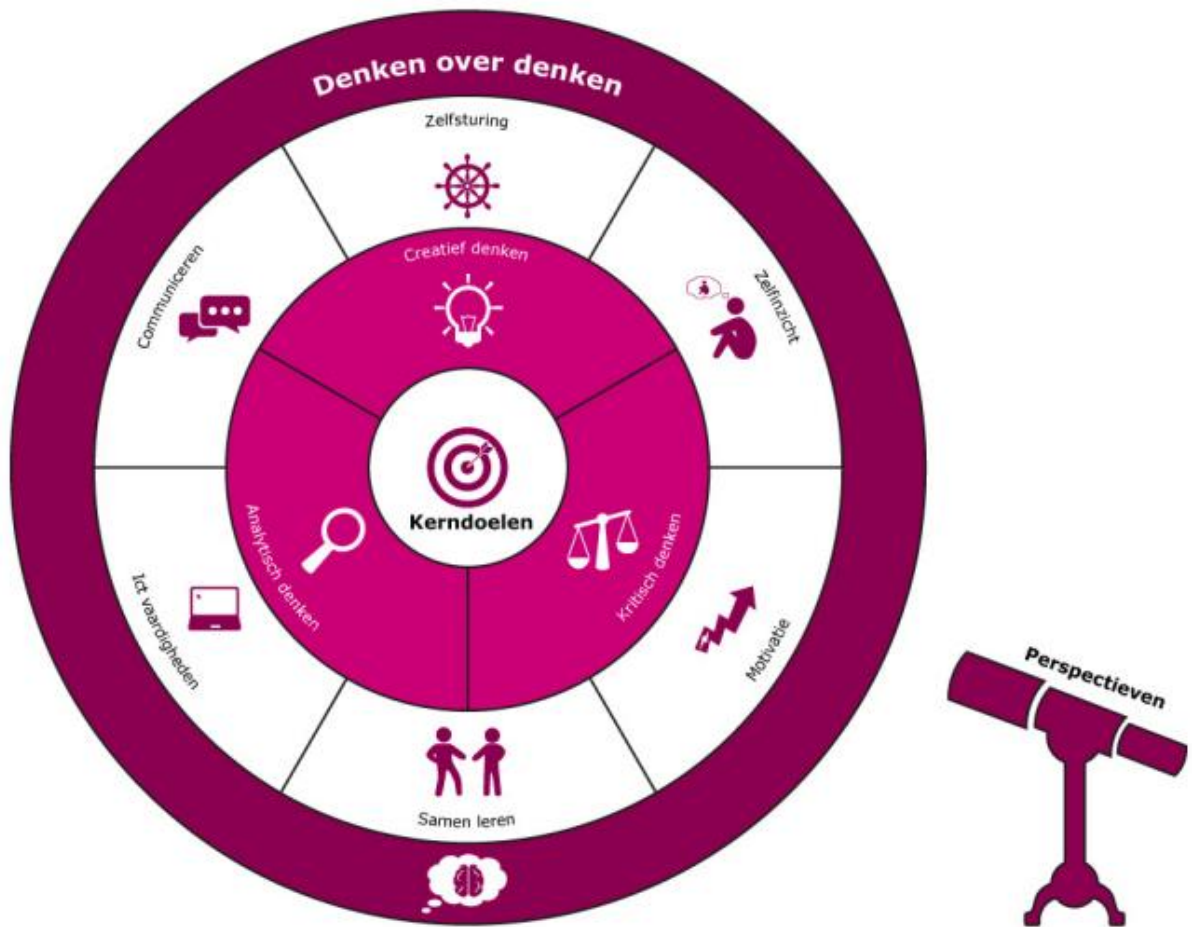

Onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs

slo | Informatiepunt Onderwijs & Talentontwikkeling

www.talentstimuleren.nl

Eindverslag van het praktijkonderzoek in het kader van de leerroute Master Special Educational Needs (SEN) – specialist hoogbegaafdheid Fontys Opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg Eindhoven

Louwerse - 274129 - toets onderzoek – 16 mei 2014
Begeleider drs. Jan J.B.J. Schrurs

INHOUD

Samenvatting.....	4
Hoofdstuk 1	5
1.1 Aanleiding.....	5
1.2 Probleemstelling.....	5
Hoofdstuk 2	7
Theoretisch kader.....	7
2.1 Onderwijsbehoeften	7
2.2 Kennis.....	8
2.3 Organisatie.....	10
2.4 Onderwijsaanbod.....	10
2.5 Oudersamenwerking.....	10
Hoofdstuk 3:	12
Onderzoeksmethodologie.....	12
3.1 De onderzoeksvorm.....	12
3.2 het verzamelen van data	12
3.2.1 bevrage.....	12
3.2.2 participeren in netwerken.....	13
3.2.3 collegiale bezoeken.....	13
3.3 Betrouwbaarheid en validiteit	13
3.3.1 Betrouwbaarheid.....	13
3.3.2 validiteit.....	14
3.4 Ethische aspecten	14
Hoofdstuk 4:	15
Verwerking data.....	15
4.1 Bevrage.....	15
4.1.1	15
4.1.2	15
4.1.3	16
4.2 Participeren in netwerkbijeenkomsten	16
4.2.1	16
4.2.2	17
4.3 collegiale bezoeken.....	17
4.3.1	17
4.3.2	18
4.3.3	18
4.4 Schematische voorstelling van de verkregen data d.m.v. bevrage, participeren in netwerkbijeenkomsten en collegiale bezoeken.....	18
4.5 conclusies.....	19
Hoofdstuk 5:	20
Conclusies	20

5.2 wat valt uit het schema van 4.4 te concluderen?	20
5.3 Hoe verhoudt dit zich tot de theorie:	20
5.4 Het beantwoorden van de onderzoeksvraag met een aanbeveling voor het invoeren van een bovenschoolse plusklas.	21
Hoofdstuk 6:	23
Evaluatie	23
6.1 de voorbereiding.....	23
6.2 de onderzoeksfase	23
6.3 wat het onderzoek mij heeft opgeleverd	24
Dankwoord	26
Literatuurlijst.	27
Bijlagen.	29
Bijlage 1.....	29
Bijlage 2.....	30
Bijlage 3.....	31
Bijlage 4.....	32
Bijlage 5.....	33
Bijlage 6.....	35
Bijlage 7.....	35
Bijlage 8.....	36
Bijlage 9.....	36
Bijlage 10.....	37
Bijlage 11.....	38
Bijlage 12.....	40
Bijlage 13.....	41
Bijlage 14.....	44
Bijlage 15.....	67

Het bestuur van de Stichting SKOBOS wil een bovenschoolse plusklas opzetten. Deze plusklas moet op 13 mei 2014 operationeel zijn. Mij is gevraagd om binnen een stuurgroep die bestaat uit het College van Bestuur, een directeur en een leerkracht, een beleidsplan te schrijven en naar aanleiding hiervan ervoor te zorgen dat de plusklas op de gewenste datum kan starten.

Deze opdracht is de aanleiding voor mijn onderzoek met de onderzoeksvraag:

Welke voorwaarden qua organisatie, kennis, onderwijsaanbod en oudersamenwerking voorzien in de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen en hoe kunnen we dit in een bovenschoolse plusklas realiseren?

Ik heb gekozen voor actieonderzoek om mijn onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden.

Voor een eerste verkenning zijn verschillende scholen bezocht die een (boven) schoolse plusklas hebben. Daarna hebben er gesprekken met verschillende deskundigen plaatsgevonden, zodat er een breed scala van onderbouwde ideeën en ervaringen zou ontstaan.

Via LinkedIn, op internet, maar ook via collega's en SLO is gezocht naar bijeenkomsten over hoogbegaafdheid in het onderwijs. Zo heb ik zelf een netwerk opgebouwd waarbinnen ik veel informatie kan krijgen en vragen kan stellen.

Nadat alle gegevens waren verzameld, gelezen en beoordeeld op feiten is in overleg met de werkgroep hoogbegaafdheid besloten om te kiezen voor het concept: 'leren leren, leren leven en leren denken'. Aan de hand hiervan is het beleid voor (hoog) begaafden binnen SKOBOS opgesteld.

De organisatie binnen de bovenschoolse plusklas wordt hiervan afgeleid. Dat wil zeggen dat de leerlingen zelf meedenken over de invulling van de lessen. Er zal structureel overleg tussen de betrokken leerkrachten, ouders en leerlingen plaatsvinden om een zo optimaal mogelijke ontwikkeling te bewerkstelligen.

Om ervoor te zorgen dat de voorwaarden qua kennis aanwezig zijn, zal de begeleider van de plusklas een opleiding op het gebied van hoogbegaafdheid moeten gaan volgen.

Het onderwijsaanbod is afgeleid van het concept 'leren leren, leren denken en leren leven'. Zoals blijkt uit mijn onderzoek, komen hierbij alle aspecten aan bod die nodig zijn om als (hoog) begaafde te kunnen excelleren. Er is plaats voor individuele- en groepsdoelen. Ook is er gelegenheid om met 'peers' (ontwikkelingsgelijken) om te gaan, die nodig zijn om een realistisch zelfbeeld op te kunnen bouwen.

De oudersamenwerking moet transparant zijn. De vorm moet in het beleid vastgelegd worden.

De onderwijsbehoeften van de leerlingen moeten duidelijk in kaart gebracht worden door middel van gesprekken, een onderwijsbehoeftenlijst, een interesselijst, een portfolio dat aangelegd wordt en observaties. Ook de groei in competentie moet in kaart gebracht worden. Dan kom je bij de cyclus van het handelingsgericht werken: onderwijsbehoeften (begrijpen) doelen en leerstof hierbij, clusteren (plannen), rooster uitvoeren (realiseren), evalueren en signaleren (waarnemen) en weer verder met het verfijnen van de onderwijsbehoeften (begrijpen). Dit is samengevat in 'het model stimulerende signalering 3 dimensies' (zie bijlage 1).

HOOFDSTUK 1

1.1 AANLEIDING.

Vanuit de Stichting SKOBOS wil men een bovenschoolse plusklas opzetten voor de vijf scholen die binnen deze stichting vallen. Deze moet in mei 2014 operationeel zijn. De voorzitter van het College van Bestuur, dhr. Frans Bruinsma, heeft mij gevraagd om binnen een stuurgroep die bestaat uit het College van Bestuur, een directeur en een leerkracht, een beleidsplan te schrijven en naar aanleiding hiervan ervoor te zorgen dat de Plusklas op de gewenste datum kan starten. Ik wil graag door middel van een onderzoek dit beleidsplan schrijven en de Plusklas ontwikkelen.

Door middel van mijn onderzoek probeer ik duidelijk in beeld te krijgen op welke manier een plusklas georganiseerd kan worden; welke kennis hiervoor nodig is; welke methodieken er gebruikt kunnen worden en in hoeverre ouderparticipatie van belang is.

Om in dit hoofdstuk niet steeds bovenschoolse plusklas te hoeven lezen, zal in onderstaande tekst alleen maar het woord 'plusklas' gebruikt worden. Bedoeld wordt de bovenschoolse plusklas.

1.2 PROBLEEMSTELLING.

Het opzetten van een Plusklas vraagt om een verkenning van de organisatie, de specifieke kennis die nodig is, de onderwijsbehoeften van deze specifieke leerlingen, hoe samen te werken met ouders.....Deze aspecten zullen achtereenvolgens nader worden bekeken.

Organisatie:

Hoe staat het er op dit moment voor? Er moet helemaal bij het begin gestart worden. Er bestaat nog geen plusklas. Er is nog geen locatie gevonden. Gaandeweg dit onderzoek zal duidelijk moeten worden wat de visie is van SKOBOS op het onderwijs aan (hoog) begaafde leerlingen, welke doelen er beoogd worden, wat de doelgroep wordt, hoe we deze gaan signaleren, wat het onderwijsaanbod zal zijn en op welke manier er een rapportage komt naar de leerlingen en ouders toe. Ook moet duidelijk zijn, wie er extra geschoold moeten worden op het gebied van hoogbegaafdheid en op welke manier. Er zal een beleidsplan gemaakt moeten worden waarin dit alles vermeld staat.

Kennis:

In de dagelijkse praktijk hoor ik van collega's dat het heel moeilijk is, om duidelijk te krijgen wie de hoogbegaafde leerlingen zijn en, wanneer zij in beeld komen, te zorgen voor een passend onderwijsaanbod. Leerkrachten zullen zich moeten gaan professionaliseren op dit gebied. Basiskennis zou voldoende moeten zijn (Janson, 2011). Op welke manier gaan wij dit als Stichting aanpakken?

Er zal overleg plaats moeten vinden over de leerlingen en over het functioneren in de eigen klas en in de plusklas. Leerkrachten zullen zelf steeds meer de onderwijsbehoeften moeten gaan zien en hierop aansluiten. Ook hier rijst weer de vraag: 'Op welke manier gaan we hiervoor zorgen?' De begeleider van de plusklas zal een opleiding tot specialist hoogbegaafdheid moeten (gaan) volgen om ervoor te zorgen dat alle vereiste kennis in huis is.

Onderwijsbehoeften en aanbod:

Op dit moment is het zo, dat de scholen binnen onze stichting aangeven dat zij onvoldoende tegemoetkomen aan de onderwijsbehoeften van de hoogbegaafde leerlingen op hun school. Dit geldt zowel op cognitief als op sociaal-emotioneel gebied. Om ook deze leerlingen voldoende mogelijkheden te bieden zich zo goed mogelijk te ontwikkelen, is besloten om een plusklas op te gaan starten, met een doorgaande lijn in de eigen klas. Het onderwijsaanbod zal aan moeten sluiten op de onderwijsbehoeften van de leerlingen. In hoofdstuk twee wordt dit nader uitgewerkt.

Oudersamenwerking:

Wanneer duidelijk is, welke kinderen in de plusklas komen, zal de rol van de ouders groter worden. Er zal bepaald moeten worden op welke manier dit gaat gebeuren. Misschien is een algemene ouderavond waarin

voorlichting gegeven wordt over de plusklas, waarbij men elkaar beter leert kennen, een goed idee? Het contact met de plusklas moet voor de ouders laagdrempelig aanvoelen. Hoe gaan we hiervoor zorgen?

Naar aanleiding van het bovenstaande kom ik tot de volgende onderzoeksvraag:

“Welke voorwaarden qua organisatie, kennis, onderwijsaanbod en oudersamenwerking voorzien in de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen en hoe kunnen we dit in een bovenschoolse plusklas realiseren?”

Deelvragen:

- Hoe wordt een bovenschoolse plusklas georganiseerd?
- Op welke manier worden ouders betrokken bij de organisatie van de plusklas?
- Welk onderwijsaanbod is er voor hoogbegaafde leerlingen en wat willen wij gaan gebruiken binnen onze plusklas?

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden is gekozen voor actieonderzoek, omdat er gedurende het onderzoek een nieuwe onderwijsaanpak wordt ontwikkeld en uitgetoetst, die aan het einde geëvalueerd wordt. Naar aanleiding van het onderzoek dat gedaan wordt, zal duidelijk moeten worden wat er aan de praktijk zal moeten worden veranderd en nieuw toegevoegd. Ook zal duidelijk moeten worden op welke manier dit het beste gerealiseerd kan worden. De gekozen strategie zorgt er dus voor, dat er naast het onderzoek activiteiten plaatsvinden, die de huidige situatie veranderen en/of er iets nieuws aan toevoegen. Er is ook voor actieonderzoek gekozen, omdat professionals, die werkzaam zijn in het onderwijs, zich niet alleen verantwoordelijk voelen voor de kwaliteit van het dagelijks handelen, maar ook voor het verbeteren van die praktijk waar dit mogelijk en wenselijk is (Ponte, 2006). Actieonderzoek onderscheidt zich ook van andere onderzoeksvormen doordat de eigen praktijk onderzocht wordt (Ponte, Onderwijs en onderzoek van eigen makelij: onderzoek met en door leraren, 2012). Hierbij kunnen ook de eigen leerlingen betrokken worden. Het onderzoek is Kritisch-emancipatorisch. Dat wil zeggen, dat er op dit moment een bepaalde situatie bestaat, waarvan een groep mensen wil, dat deze gaat veranderen. Deze groep bestaat uit: het ministerie van onderwijs, directeuren en leerkrachten, en natuurlijk ook de (hoog) begaafde leerlingen en hun ouders. De andere groep ziet het belang er (nog) niet zo van in. Deze groep bestaat eveneens uit directeuren en leerkrachten. Het reflectieve gespreksmodel kan helpen om concepten te verduidelijken (Isaacs, 1999).

HOOFDSTUK 2

THEORETISCH KADER.

In dit hoofdstuk worden een aantal termen die in de onderzoeksvraag zitten nader toegelicht door middel van een theoretische onderbouwing.

2.1 ONDERWIJSBEHOEFTE

De werkgroep hoogbegaafdheid SKOBOS heeft gekozen voor een concept dat ontwikkeld is binnen de werkgroep hoogbegaafdheid van Optimus. Een concept met een zeer gedegen theoretische onderbouwing: Leren denken, leren leren, leren leven (Willy Peters, CBO, 2000), de DVL (Judith te Broekhorst, SLO, 2007), de 6 profielen (Betts & Neihart, 1988), de drie intelligenties (Sternberg R., Giftedness According to the Theory of Successful Intelligence, 2003) en Big picture (de Boer, Poell, & Schouten, 2012).

Wat houdt 'leren leren, leren leven, leren denken' in en hoe staat dit in relatie tot de Doelen en Vaardigheden Lijst (DVL)?

In het kerndoelenboekje van het Ministerie van OCW (van der Hoeven, 2006) staat, dat kinderen zich door middel van een gevarieerd onderwijsaanbod moeten kunnen blijven ontwikkelen. Omdat ook zij een ononderbroken ontwikkelingsproces zouden moeten kunnen doorlopen, moet een structurele oplossing gevonden worden. SLO heeft hiervoor een Checklist 'Hoogbegaafdenwijzer Basisonderwijs' ontwikkeld. In deze lijst zijn vijftientig aandachtspunten opgenomen met betrekking tot het bieden van verrijking binnen en buiten de eigen groep. Dit betekent, dat er gewerkt moet worden aan specifiek op (hoog) begaafden gerichte doelen en vaardigheden én aan individuele doelen en vaardigheden vanuit de cognitieve en niet-cognitieve behoeften van de betreffende leerling (Steenbergen-Penterman, te Boekhorst-Reuver, & Hulsbeek, De checklist 'Hoogbegaafdenwijzer Basisonderwijs', 2009).

Om ervoor te zorgen dat er een doorgaande lijn komt, is er een 'curriculum scope and sequence' ontwikkeld (Van Tassel-Baska, 2006). Tijdens dit proces werd duidelijk, dat het niet mogelijk is precies uit te schrijven wat elke (hoog) begaafde leerling op een bepaald moment moet kunnen of kennen omdat (hoog) begaafde leerlingen onderling te veel van elkaar verschillen. Dan zou er nog geen onderwijs op maat worden geboden. Uit onderzoek (Hoogeveen, van Hell, Mooij, & Verhoeven, 2004) is gebleken dat per leerling gekeken moet worden welke aanpassingen op welk moment tot de beste resultaten leiden, zowel op cognitief als op sociaal-emotioneel gebied. Wel kan een kader als uitgangspunt dienen voor het ontwikkelen van leerplannen voor individuele (hoog) begaafde leerlingen. In 2007 publiceerde het SLO, geïnspireerd door dr. Willy Peters, de Doelen- en Vaardigheden Lijst voor begaafde leerlingen. Dhr. J. van Nuland (*Zie bijlage 13*) heeft de lijst samengevat in negen competenties die hoogbegaafden moeten hebben of ontwikkelen om tot excellente prestaties te komen.

Leren leven	Leren <u>leren</u>	<u>Leren</u> denken
1. Zelfvertrouwen	4. Doorzettingsvermogen	7. Denkvermogen
Zelfstandigheid		
2. Samenwerkingsvermogen	5. Organisatievermogen	8. Oefenvermogen
3. Communicatievermogen	6. Oplossingsvermogen	9. Reflectievermogen

De 9 kerncompetenties door J. van Nuland

(2014)

Met behulp van een onderwijsbehoeftenlijst wordt in beeld gebracht welke competenties nog ontwikkeld moeten worden. Zo wordt er dus aanbod gezocht bij de gevonden concrete doelen. Deze doelen stellen ook

eisen aan de leerkrachten.

Klassenmanagement:	Instructie afstemmen op:	Interactie gericht op:
1. Peercontact	4. Kind-doelen	7. Structuur
2. Versnellen (o.a. compacten)	5. Leerstijl	8. Feedback op inzet en groei
3. Opdrachten op niveau	6. Oefeninzicht	9. Reflectie

2.2 KENNIS

Door de werkgroep van Optimus is twee jaar met de DVL gewerkt. Gedurende deze twee jaar ontstond de behoefte om beter te evalueren. Het (beter) formuleren van individuele doelen bleek de oplossing te zijn. Doelen moeten SMART zijn.

Specifiek
Meetbaar
Aceptabel
Realistisch
Tijdgebonden

Toch kwam er pas een werkbare aanpak in zicht, toen de oplossingsgerichte gesprekken die met de kinderen gevoerd waren, erbij betrokken werden. Er werd o.a. gewerkt met schaalvragen (Beumer-Peeters & Furman, 2011), naar de methode van B. Furman (2011) *Zie bijlage 8*.

Waarom 'leren leren'? Omdat het aanbod van methoden op de basisschool gebaseerd is op de gemiddelde leerling leren (hoog) begaafde leerlingen nauwelijks. Daardoor ervaren zij ook niet wat leren is. Met behulp van het TASC-model (Wallace B., 2012) kan er in acht stappen gestructureerd worden geleerd. (*zie bijlage 9*).

Waarom 'leren leven'? In het algemeen heeft een hoogbegaafd kind geen 'peers' in zijn klas om een realistisch zelfbeeld op te kunnen bouwen. Dit kan wel in een plusklas.

Waarom 'leren denken'? Het grootste deel van het aanbod op een basisschool is gebaseerd op de 'lagere' denkvaardigheden: reproduceren, begrijpen en toepassen en te weinig op de 'hogere' denkvaardigheden: analyseren, evalueren en creëren. (Anderson & Krathwohl, 2001)

Wat zijn de theoretische uitgangspunten voor dit concept?

Sternberg (2002) zegt in zijn boek: 'Succesvolle intelligentie' (Sternberg R. J., 2002) dat je, om succesvol intelligent te kunnen zijn, op drie verschillende manieren moet nadenken: analytisch, creatief en praktisch. Hij stelt dat voor het oplossen van problemen en de beoordeling van de kwaliteit van ideeën een analytisch denkvermogen is vereist. Creatieve intelligentie is nodig om problemen en ideeën goed te kunnen formuleren. Praktische intelligentie is vereist om de ideeën en hun analyses elke dag op een doeltreffende wijze te kunnen gebruiken. Er moet een balans tussen deze drie intelligenties bestaan (*zie bijlage 3*).

B. Bloom stelt dat, als je aan de criteria voor een rijke leeractiviteit wilt voldoen, je een beroep moet doen op het 'hogere orde denken'. Hieronder vallen de vaardigheden analyseren, evalueren en creëren. Deze vaardigheden zijn voor (hoog) begaafde leerlingen noodzakelijk, anders komen zij nooit tot leren (Termeer, 2011). (*Zie bijlage 11*). Bij analyseren gaat het om het onderscheid kunnen maken tussen belangrijke en onbelangrijke aspecten en verbanden zien; bij evalueren gaat het om het kunnen geven van een oordeel gebaseerd op criteria en standaarden, en bij creëren gaat het om het kunnen opstellen van een hypothese en het kunnen ontwerpen van iets origineels. Deze drie vaardigheden kunnen vrijwel alleen toegepast worden wanneer de eerste drie, die het meest geoefend worden op de basisschool, beheerst worden. Deze eerste drie zijn: onthouden, begrijpen en toepassen.

Big picture learning filosofie (Poell, 2007) is van oorsprong een Amerikaans onderwijsconcept. Kern van dit concept is het persoonlijk maken van het onderwijs. Er zijn 10 uitgangspunten waardoor het onderwijs volgens dit concept zich onderscheidt van andere scholen.

Het persoonlijk leerplan, authentiek beoordelen, een veilige schoolstructuur, directe betrokkenheid van ouders en de professionele ontwikkeling van de leerkracht zijn vijf van deze uitgangspunten die ook weer terug te vinden zijn in het concept van Optimus.

Het concept van Optimus is vooral oplossingsgericht. Onderwijsbehoeften worden gezien als vaardigheden die (nog) aangeleerd moeten worden (Cauffman & van Dijk, 2011). Vanuit het sociaal constructivisme (Vygotskii & Vygotsky, 2012) staat reflecteren binnen het concept centraal. Hierbij wordt gebruik gemaakt van 'intervisie'. Kinderen geven elkaar 'tips en tops'.

Betts en Neihart (1988) hebben zes profielen opgesteld van verschillende typen (hoog) begaafde en getalenteerde leerlingen (Betts & Neihart, 1988). Het is belangrijk dat leerkrachten deze profielen kunnen herkennen.

Wat onderscheidt dit concept nu van andere, zoals bijvoorbeeld het concept van de plusklas van het Centrum voor Begaafdheids Onderzoek in Nijmegen (Het_Vooruitwerkclub)?

Binnen dit concept wordt het theoretisch kader van lessen, observatieformulieren en verslagen gevormd door het triarchisch model van Robert Sternberg. Het is bestemd voor kinderen uit de groepen 4 t/m 8 en de inhoud en opzet zijn wetenschappelijk onderbouwd. Over het algemeen gaan kinderen hier maar 10 dagdelen naar toe, dus de reikwijdte kan lang niet zo groot zijn.

Waarom kiezen wij als stichting voor het concept van Peters, verder uitgewerkt door Optimus?

Passend onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen moet volgens SKOBOS inhouden:

- gericht zijn op een doorgaande lijn van 4 tot 12 jaar (zie *organisatie*)
- handelingsgericht zijn (*triangulatie!*)
- oplossingsgericht zijn
- gericht zijn op reflectie
- doelgericht zijn
- gericht zijn op leren in een betekenisvolle context
- gericht op gebruik van ICT
- gericht op planmatigheid en samenhang (*een op de DVL gebaseerd begeleidingsplan,*)
- qua inhoud gebaseerd zijn op de kernconcepten, maar dan gericht op competenties voor (hoog) begaafde leerlingen
- qua aanbieder concentrisch zijn.

Dit is allemaal terug te vinden in zijn concept. Het is weliswaar heel globaal, maar wel allesomvattend. Het gaat hierbij vooral om het "wat". De werkgroep van Optimus heeft het "hoe" en "waarom" verder uitgewerkt. Wat nog ontbreekt, zijn verschillende aan te leren vaardigheden. Hierbij valt te denken aan de 6 denkende hoofddeksels van de Bono (de Bono, 2011). Deze denkhoeden stellen ons in staat ons denken te dirigeren. Het opzetten van een van deze 'hoeden' komt overeen met denken vanuit een bepaalde instelling. Bij het creatieve en oplossingsgericht denken kan dit een goed hulpmiddel zijn.

Wat ook niet expliciet genoemd wordt in het concept van Peters, en waar wij in de plusklas zeker aandacht aan willen besteden, is het werken vanuit een growth mindset (zie *bijlage 4*). Uit onderzoek (Dweck, 2011) is gebleken, dat een growth mindset essentieel is om te komen tot excellent presteren. Bij een fixed mindset bepaalt vaste intelligentie waartoe je in staat bent. Bij een growth mindset bepalen wil en inspanning waartoe je in staat bent. Steeds vaker worden in dit verband ook de 'Habits of Mind' genoemd, de vaardigheden van de 21^e eeuw. In het boek: 'Learning and leading with Habits of Mind (Costa & Kallick, 2008) worden 16 denkgewoonten beschreven. De werkgroep binnen onze stichting acht het zeer belangrijk dat kinderen bij het onderzoeken van problemen deze denkgewoonten leren hanteren, om in de 21ste eeuw te kunnen functioneren.

Onder invloed van technologie is er een toenemende behoefte aan nieuwe competenties: 21st Century skills (Voogt & Pareja Roblin, 2010). Het is belangrijk dat kinderen hierop in het onderwijs worden voorbereid. (zie *bijlage 12*).

2.3 ORGANISATIE

In het algemeen is een verrijkgroep een oplossing voor het te beperkte en te eenvoudige standaardaanbod van een school (Janson, Verrijkgroepen, 2011). Een aparte groep biedt meer mogelijkheden om het aanbod te verbreden. Door dieper en langer met een thema bezig te zijn, kan men tegemoet komen aan de behoefte van de leerlingen, kunnen zij wennen aan het nastreven van diepgang en kunnen zij hun doorzettingsvermogen trainen. Bovendien hebben zij de mogelijkheid om met 'peers' te werken. Vanuit het inclusief denken is dit echter niet de eerste keuze die gemaakt zou moeten worden: onderwijs en zorg moeten niet gescheiden worden georganiseerd. Het is voor kinderen uitermate belangrijk dat ze bij de groep horen en niet afgezonderd worden. Wanneer we denken aan passend onderwijs is een bovenschoolse plusklas op dit moment misschien een mooie tussenoplossing. Er kan passend onderwijs geboden worden en ervaring worden opgedaan waardoor het in de toekomst misschien mogelijk is om dit onderwijs in de eigen klas vorm te geven.

De groepssamenstelling heel verschillend zijn. Meestal zie je samenstellingen van leerlingen uit groep 1-2, groep 3-5 en groep 6-8. Op dit moment vinden wij als stichting een bovenschoolse Plusklas voor één dagdeel in de week een goed realiseerbare oplossing.

2.4 ONDERWIJSAANBOD

Zoals in het hoofdstuk 'onderwijsbehoeften' al is besproken, is het belangrijk om uit te gaan van de interesses en passies van het kind. Dit bevordert de motivatie en de betrokkenheid. Goede hulpmiddelen hierbij zijn de zogenaamde 'behoeftenlijst' en de interesselijst (van Nuland, 2014) (zie *bijlage 13*), ingevuld door de leerling, de ouders en de begeleider.

Daarnaast is het de taak van de leerkracht om vanuit de DVL het (individuele) leerplan vorm te geven met aandacht voor de volgende aspecten:

Doelen, inhouden, leeractiviteiten, de rol van de leerkracht, leerbronnen/materialen, de groeiperingsvorm, leeromgeving, tijd, toetsing en visie (van den Akker, Kuiper, & Hameyer, 2003). Dit idee is weergegeven in het model stimulerende signalering 3 dimensies (zie *bijlage 1*).

In het artikel: 'Pieken in de plusklas' (1 en 2) (Sanders & Goebert-Sanders, 2012) wordt geschreven dat er vier pijlers zijn waarbinnen het doel van een plusklas moet worden omschreven:

- Bieden van cognitieve uitdaging (leren leren)
- Ontmoeten van 'peers' (leren leven)
- Aandacht voor sociale en emotionele ontwikkeling (leren leven)
- Werken aan specifieke (leer) vaardigheden. (leren denken)

Aan de hand hiervan moeten lijnen worden uitgezet waarmee doelen kunnen worden behaald. Doelen formuleer je in concreet waarneembaar gedrag. Daarna bekijk je aan de hand van tussendoelen welke (leer) activiteiten de leerling moet doorlopen om deze doelen te bereiken. Op deze manier zet je een leerlijn op voor je plusklas. Het is heel goed mogelijk om samen met de leerlingen te bepalen wat het eindproduct moet worden en aan welke criteria het moet voldoen. Zo worden zij gestimuleerd om hun eigen opgestelde doelen te behalen. Dit is een eerste aanzet tot het zelfverantwoordelijk leren (Drent & van Gerven, 2012). Daarnaast moet de leerkracht in de eigen groep aanpassingen gaan doen in de reguliere leerstof en een aanvullend verrijksaanbod aanbieden (van Gerven, 2008).

Ook M. Sanders en D. Goebert-Sanders (Pieken in de plusklas, 2012) waarschuwen voor het feit, dat een plusklas niet het enige moment moet zijn, dat kinderen worden uitgedaagd en verrijksstof krijgen aangeboden. Begaafde leerlingen hebben dagelijks behoefte aan uitdaging en er zal structureel aangesloten moeten worden bij hun capaciteiten (Rogers, 2007).

2.5 OUDERSAMENWERKING

De afstand tussen de activiteiten in de plusgroep en het reguliere onderwijs op de thuischool is niet alleen inhoudelijk maar ook fysiek groter. Er moet heel zorgvuldig worden nagedacht over de wijze waarop dit contact moet gaan verlopen. Afhankelijk van de situatie zal op heel verschillende manieren moeten worden teruggekoppeld (van Gerven & Hoogenberg-Engbers, Begaafd Begeleiden, 2011). Ouderbetrokkenheid en

een stimulerende aanpak thuis leidt over het algemeen tot meer zelfvertrouwen, een positievere houding naar school toe, betere prestaties in taal en rekenen en goed ontwikkelde sociale competenties (Cijvat & Cecil , 2008). Om ouders meer zicht te geven op de ontwikkeling van hun kinderen is een aangepast rapport met de doelen waarnaar gestreefd wordt, in hoeverre deze doelen behaald zijn en het gedrag dat de leerling vertoont wanneer verrijkingsmateriaal gebruikt wordt, zeer wenselijk (Brouwer & Ahlers, 2011). Dhr. J. van Nuland heeft een rapport samengesteld dat beantwoordt aan deze punten, maar dat ook het kind een belangrijke inbreng geeft. (*zie bijlage 5*).

HOOFDSTUK 3: ONDERZOEKSMETHODOLOGIE.

Hoofdstuk 3 betreft de onderzoekswijze. Er wordt ingegaan op het verzamelen van data, de onderzoeksvorm, de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek en de ethische aspecten. De onderzoeksvraag luidt: *Welke voorwaarden qua kennis, organisatie, onderwijsaanbod en oudersamenwerking voorzien in de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen en hoe kunnen we dit in een bovenschoolse plusklas realiseren?*

In de volgende paragrafen wordt omschreven hoe het onderzoek vormgegeven wordt.

3.1 DE ONDERZOEKSVORM

De onderzoeksvorm die het beste past bij de leervraag is actieonderzoek. Ponte (Ponte, Onderwijs en onderzoek van eigen makelij, 2012) beschrijft dat leraren kennis ontwikkelen over hun eigen handelen en de situatie waarin dat handelen plaatsvindt en hiermee hun handelen of de situatie waarin dat plaatsvindt, te verbeteren. Het heeft drie doelen: kennisontwikkeling, professionele ontwikkeling en praktijkontwikkeling. Men richt zich op de kloof tussen onderwijsdoelen en onderwijswerkelijkheid en verzamelt en verwerkt hier systematisch informatie over. Leerlingen zijn een bron van informatie en inspiratie en worden bij het onderzoek betrokken. De opgedane kennis wordt gebruikt en gedeeld en er wordt op kritische wijze over het onderzoek gecommuniceerd.

Actieonderzoek is bij uitstek geschikt voor professionals die de eigen beroepspraktijk willen onderzoeken met als doel deze te verbeteren of te vernieuwen (de Lange, Schuman, & Montesano Montessori, 2011). Dit onderzoek betreft een grote groep personen en scholen en is niet geschikt voor een case study. Evaluatieonderzoek zou een mooie aanvulling zijn op het actieonderzoek. Wanneer de plusklas een bepaalde tijd 'draait', zou daarmee begonnen kunnen worden om vast te stellen of bewuste, intentionele handelingen, processen en interventies ook hebben geleid tot het voorafgestelde doel. Eén van de redenen om voor actieonderzoek te kiezen is ook, dat een actieonderzoek als cyclisch wordt gezien (Harinck, 2009). Na de interventie zal er kritisch gekeken worden naar kanttekeningen, waardoor er bijstellingen zullen plaatsvinden die het onderwijs zullen verbeteren. Deze zullen weer worden toegepast en geëvalueerd en opnieuw worden bijgesteld.

3.2 HET VERZAMELEN VAN DATA

Om gegevens te verzamelen is gekozen voor bevragen, participeren in netwerken, collegiale bezoeken en het lezen van literatuur. Er zijn gesprekken geweest met personen die een jarenlange ervaring hebben met het opzetten van bovenschoolse plusklassen of al jaren een plusklas begeleiden. Tijdens het participeren in netwerken is kennis uitgewisseld, lezingen bijgewoond en zijn workshops gevolgd waarbij vooral met materiaal voor (hoog) begaafden is gewerkt. De collegiale bezoeken zijn gedaan bij scholen met een plusklas, een bovenschoolse plusklas en een school met een Leonardo-concept. Daarnaast is zoveel mogelijk relevante literatuur gelezen.

3.2.1 BEVRAGEN.

Als eerste oriëntatie is een gesprek aangegaan met een consultant van het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum, tegenwoordig CPS Onderwijsontwikkeling en advies, een landelijke adviesorganisatie voor het onderwijs. Er zijn vragen gesteld die te maken hebben met kennis, organisatie, onderwijsaanbod en oudersamenwerking. De meeste vragen werden duidelijk beantwoord.

Dhr. J. van Nuland is een dagdeel op onze school gekomen, om zijn bevindingen/ervaringen met het opzetten van bovenschoolse plusklassen door te spreken. Hij heeft verteld wat de belangrijkste zaken zijn die geregeld moeten worden bij het opzetten van een bovenschoolse plusklas en waar je tegen aan kunt lopen. Dit allemaal rond de aspecten van de onderzoeksvraag: voorwaarden qua kennis, organisatie, onderwijsaanbod en oudersamenwerking. Diverse documenten die te maken hebben met

onderwijsbehoeften, toestemmingsformulieren voor de ouders en rapportage, die hij ontwikkeld heeft binnen de werkgroep van Optimus, hebben wij mogen ontvangen.

In april 2014 heeft een gesprek plaatsgevonden met de directeur van een basisschool in Gelderland, dhr. Van Leeuwen. Dit ging maar over een klein onderdeel van het geheel, maar wel een belangrijk. Het betreft hier het gebruik van ICT en opdrachten die vanuit de theorie van Sternberg plaatsvinden: analytisch, praktisch en creatief denken. Dhr. Van Leeuwen heeft een uitgebreide uitleg gegeven over First Lego League, een internationale wedstrijd waar wij het volgend schooljaar aan mee willen doen. Vooral vanwege de theorie van Sternberg die hierachter zit, maar ook vanwege het samenwerken en het leren programmeren.

3.2.2 PARTICIPEREN IN NETWERKEN.

Tijdens een netwerkbijeenkomst Hoogbegaafdheid van het CPS vertelde dhr. J. Kuipers over Levelwerk (Kuipers, 2014) en konden mensen ervaringen uitwisselen over het omgaan met hoogbegaafdheid in het basisonderwijs.

Op 12 februari 2014 is de eerste Regiobijeenkomst van het Talentnetwerk Oost Brabant & Limburg geweest. Hierbij was de kernvraag: "hoe bieden wij een structureel, beredeneerd en geïntegreerd aanbod voor talentvolle leerlingen?" De bijeenkomst werd georganiseerd door M. Creemers en J. van Nuland van 'School aan zet'.

Op 23 mei is er een jaarlijkse netwerkbijeenkomst van de opleiding Specialist Begaafdheid SE/ZOO in Roermond, georganiseerd door drs. E. van Gerven.

Woensdag 10 september wordt er een informatiebijeenkomst gegeven over het opstarten en organiseren van een CBO Vooruitwerklab op locatie, door het Centrum voor Begaafdheidsonderzoek Radboud Universiteit Nijmegen. Ook daar gaan wij naar toe. De datum valt dan wel na het afronden van het onderzoek, maar in het kader van borging en interesse wordt hier aan deel genomen.

Inmiddels is er een uitnodiging binnengekomen van mevr. J.M.S. Weterings-Helmons, docente hoogbegaafdheid aan de Fontys Hogeschool, en drs. E. van Gerven, ontwikkelaar van de Post-HBO Registeropleiding Specialist BegaafdheidSE/ZOO® om op 20 juni 2014 het gesprek aan te gaan met dhr. P. Meenen, woordvoerder onderwijs van D66 over de visie op passend onderwijs voor begaafde leerlingen. Daar wil ik graag aan deelnemen om bij te dragen aan de kwaliteit van onderwijs op dit gebied en dus ook de kwaliteit van de bovenschoolse plusklas.

3.2.3 COLLEGIALE BEZOEKEN.

Het eerste collegiale bezoek heeft plaatsgevonden in oktober 2012. Daar is een klas bezocht van het Omnio-onderwijs in Eindhoven, fulltime basisonderwijs aan hoogbegaafde kinderen.

Tijdens een netwerkbijeenkomst is er contact gelegd met mevr. N. Klaassen. Zij geeft les aan een bovenschoolse plusklas in Boxmeer. Het onderwijs wordt hier gegeven onder de verantwoordelijkheid van OPTIMUS Primair Onderwijs uit Cuijk. Dhr. J. van Nuland heeft als specialist hoogbegaafdheid een grote rol gespeeld bij de oprichting hiervan.

Via de interim-directeur van onze school is contact gelegd met basisschool 'het Palet' in Hapert. Zij hebben sinds meerdere jaren een plusklas voor de groepen 5/6 en 7/8. Deze wordt geleid door dhr. T. Verheggen.

3.3 BETROUWBAARHEID EN VALIDITEIT

3.3.1 BETROUWBAARHEID.

Om het onderzoek zo betrouwbaar mogelijk te maken, zijn steeds dezelfde vragen gesteld aan de personen waarmee gesprekken gevoerd zijn. Deze vragen hebben betrekking op de aspecten uit de onderzoeksvraag: *'Welke voorwaarden qua kennis, organisatie, onderwijsaanbod en oudersamenwerking voorzien in de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen en hoe kunnen we dit in een bovenschoolse plusklas realiseren?'*

De betrokken personen hebben allemaal enkele jaren ervaring met het opzetten van een (bovenschoolse) plusklas. De vragen die gesteld zijn, zijn de volgende:

Kennis:

- Hoe komen de mensen binnen uw organisatie, die met (hoog) begaafde kinderen werken, aan voldoende kennis om met deze kinderen te kunnen werken?
- Welke kennis op het gebied van (hoog) begaafdheid vindt uw organisatie nodig en voor wie?

Onderwijsaanbod:

- Welke visie heeft uw organisatie op onderwijsaanbod voor (hoog) begaafde kinderen?
- Welke theorieën zitten hier achter?
- Is er een doorgaande lijn naar de eigen klas?
- Op welke wijze wordt deze gewaarborgd?

Oudersamenwerking:

- Waaruit bestaat de oudersamenwerking/ouderbetrokkenheid?
- Op welke manier ontvangen ouders alle benodigde informatie?

Organisatie:

- Op welke manier zijn de kinderen voor de (boven) schoolse plusklas waar u werkzaam bent, geselecteerd? Welke criteria zijn er gehanteerd?
- Uit hoeveel kinderen bestaan de groepen en welke groepen/ leeftijden zitten bij elkaar?
- Op welke tijden komen de kinderen naar de plusklas?

Door de antwoorden en bevindingen met elkaar en met de theorie te vergelijken, is geprobeerd een zo goed mogelijk onderbouwd beleid voor onze plusklas op te stellen.

3.3.2 VALIDITEIT.

Om de validiteit te waarborgen wordt voortdurend bekeken of de vragen die gesteld worden aan de betrokken personen bijdragen tot het beantwoorden van de onderzoeksvraag (de Lange, Schuman, & Montesano Montessori, 2011). De personen en instanties moeten representatief zijn voor het onderzoek en er wordt nagegaan of conclusies terecht worden getrokken, met de instrumenten die gebruikt zijn. Tijdens de gesprekken wordt geregeld een terugkoppeling naar de gesprekspartners toe gedaan, om te checken of hetgeen gezegd wordt, op de juiste wijze geïnterpreteerd wordt.

3.4 ETHISCHE ASPECTEN

Er zijn een aantal ethische aspecten van belang in de voorbereidingsfase, tijdens de onderzoeksfase en bij de afsluitende fase (de Lange et al., 2011).

Voor wat betreft de voorbereidingsfase moet er transparantie zijn en duidelijkheid. Personen waar gesprekken mee gevoerd worden weten wat er van hen gevraagd wordt, maar ook wat het hen kan opleveren. Immers, als de plusklas binnen SKOBOS in mei opgestart wordt, kunnen er wederzijds ervaringen worden uitgewisseld.

Er wordt toestemming gevraagd voor het verzamelen en gebruiken van gegevens van de betrokkenen. Tijdens de onderzoeksfase moet er ook weer transparantie zijn en bij iedere nieuwe beslissing moet gecheckt worden of de betrokkenen zich er in kunnen vinden c.q. de beslissing kunnen begrijpen. Aan deelnemers wordt gevraagd wanneer gesprekken hen het beste uitkomen.

Tijdens de afsluitende fase worden de resultaten besproken met de personen die betrokken zijn bij het verzamelen van data en er wordt feedback gevraagd, zodat ook zij actief kunnen deelnemen aan de eindrapportage.

De verzamelde gegevens worden in dit hoofdstuk verwerkt. Daarmee wordt meer duidelijkheid verkregen over de onderzoeksvraag: *Welke voorwaarden qua kennis, organisatie, onderwijsaanbod en oudersamenwerking voorzien in de behoeften van hoogbegaafde leerlingen en hoe kunnen we dit in een bovenschoolse plusklas realiseren?*

4.1 BEVRAGEN

4.1.1

Tijdens het gesprek met dhr. W. Muns van het CPS is gesproken over de voorwaarden voor het opzetten van een bovenschoolse Plusklas.

Organisatie:

Afstemming van het onderwijs op hoogbegaafde leerlingen vraagt op meerdere niveaus aanpassingen. Op het gebied van management, het onderwijs, de leerkrachten en de leerlingen. Zorg er dus voor

- dat er een duidelijke visie is,
- dat activiteiten en tussenevaluaties zorgvuldig gepland worden
- dat er goede werkcondities voor de betrokkenen zijn
- dat er regelmatig overlegmomenten zijn tussen alle betrokkenen

Nadat er een beleid geschreven is, is het van belang dat er goed samengewerkt wordt. Er moet een goede 'leider' zijn die kan werken met een werkgroep. Deze werkgroep moet verbinding hebben met alle betrokkenen. De directie moet zorgen voor regelmatige overlegmomenten. De communicatielijnen moeten kort zijn en men moet elkaar regelmatig spreken.

Kennis:

Op het gebied van kennis is er voorgesteld, dat we als Stichting moeten kijken welke specifieke kennis wij belangrijk vinden zodat leerkrachten hun onderwijs zo in kunnen richten dat ze tegemoet kunnen komen aan de specifieke pedagogische- en didactische behoeften van hoogbegaafde leerlingen. Deze kennisverwerving kan zijn in de vorm van een cursus, workshops of een studiedag.

Onderwijsbehoeften:

Tijdens het gesprek over de onderwijsbehoeften kwam naar voren, dat (hoog) begaafde leerlingen binnen het reguliere curriculum onvoldoende uitdaging krijgen. Verrijking is dus noodzakelijk. Dhr. Muns gaf aan, dat veel methodes en scholen de nadruk bij het leren leggen op onthouden, begrijpen en toepassen. Wanneer stof aangeboden wordt op de meer complexe dimensies: analyseren, evalueren en creëren, valt er voor de (hoog) begaafde leerlingen pas echt iets te leren (van de Kamp, 2001). Hij noemde de intelligenties van Howard Gardner, de drie intelligenties van Sternberg, en het zevenstappenmodel waarbij wetenschappelijke werkwijzen en wetenschappelijke manieren van denken worden aangeleerd bij het onderzoekend leren. Dit model is ontwikkeld door het Wetenschapsknooppunt Radboud Universiteit Nijmegen (WKRU) (zie bijlage 6).

Oudersamenwerking:

Over de oudersamenwerking was dhr. Muns zeer duidelijk: ouders kennen hun kind als geen ander. Luister goed naar hen en laat hen deel uitmaken van het gehele proces dat plaatsvindt tussen de leerkracht en het kind. Zij kunnen een goede partner zijn, vooral op pedagogisch, maar soms ook op didactisch gebied.

4.1.2

In december 2013 vond een gesprek plaats met dhr. Van Nuland. Hiervan het volgende verslag.

Organisatie:

- Wij werken met de SiDi-3, daarna krijgen de leerlingen een IQ-test en wordt gebruik gemaakt van de 'behoefte lijst'. Je maakt zelf een lijst met dingen die veel voorkomen. Aan de hand hiervan maak je een groepsplan.
- CITO werkt met functioneringsniveaus: doortoetsen is dus niet meer nodig.
- Maak voor de kinderen een rapport. Wij hebben een rapport samengesteld dat samen met het kind wordt ingevuld. Hierbij maken wij gebruik van 'schaling'. Het kind schat zelf in waar het nu staat en waar het over een bepaalde tijd wil komen.
- Houdt structureel gesprekken met de kinderen. Plan hiervoor vaste tijden in. Dit is echt nodig, omdat je tussendoor te weinig tijd hebt voor individuele gesprekken.
- Zorg dat leerkrachten de 6 profielen van Betts & Neihart kennen, zodat zij de verschillende types (hoog) begaafde leerlingen kennen.
- Er moet een doorgaande lijn zijn. Er moeten afspraken gemaakt worden met de leerkrachten over werk dat in de klas gemaakt wordt.

Kennis:

- Dhr. Van Nuland stelde, dat op de meeste scholen waar hij gewerkt heeft, de leerkrachten vooral veel informatie hebben gekregen van de specialist hoogbegaafdheid op hun school. Dit aan de hand van artikelen, tips en studiedagen. In een enkel geval is er een studiedag voor een stichting geweest.

Onderwijsaanbod:

- Kies middelen die de interesses hebben van de kinderen om je doelen te bereiken.
- Stel doelen op vanuit de kerncompetenties.
- Leer het onderzoekend leren aan met behulp van het TASC-model.
- De doorgaande lijn van bovenschoolse plusklas naar eigen klas bewaken wij met een samenwerkingsplan. Hierin staan de doelen waaraan in beide klassen gewerkt wordt.

Oudersamenwerking:

- Zorg voor transparantie naar de ouders toe.
- Plan structureel gesprekken met ouders.
- Betrek ouders bij het maken van handelingsplannen. Laat hen aanvullingen doen of stel vragen betreffende hun kind.
- Enkele keren per jaar rapportage naar de ouders toe.
- Een nieuwsbrief over hetgeen in de plusklas gebeurt.

4.1.3

Dhr. Van Leeuwen heeft uitleg gegeven over First Lego League. First Lego League is een wedstrijd voor jongeren tussen de 9 en 15 jaar. Ze werken daarbij in teams, waarbij ze een robot moeten ontwerpen, programmeren en bouwen. Tijdens de finaledagen moeten hier wedstrijden mee gespeeld worden. Daarnaast voeren ze een eigen onderzoek uit over de maatschappelijke rol van techniek en technologie, waarbij ze zelf initiatief nemen en op zoek gaan naar een probleem waar huidige wetenschappers en ingenieurs vandaag de dag mee te maken hebben. Ze moeten op zoek gaan naar een creatieve oplossing die ze presenteren op de finaledagen. Het doel van de wedstrijd is: teamwork, oplossingen vinden, leerlingen en coaches leren samen, het principe van vriendschappelijke competitie respecteren, leren dat ontdekken belangrijker is dan winnen, ervaringen delen met anderen, sportiviteit en plezier. Alle doelen zijn terug te vinden zijn in de 9 kerncompetenties. Dit is dan ook de reden om hier aan deel te gaan nemen.

4.2 PARTICIPEREN IN NETWERKBIJEENKOMSTEN

4.2.1

Tijdens de netwerkbijeenkomst van het CPS in Utrecht gaven G. Brouwer en L. Ahlers een lezing over hun boek: 'Knappe koppen in de klas' (Brouwer & Ahlers, Knappe koppen in de klas, 2011).

Onderwijsbehoeften:

Voor mijn onderzoek is het deel 'groepsplannen' belangrijk. In dit boek wordt gesproken over het 'IGDI-plus-model, waarbij (hoog) begaafde leerlingen tot de groep instructiegevoelige-plus leerlingen behoren. In dit model zit de mogelijkheid om groepen leerlingen te voorzien van een instructie die past bij hun niveau, tempo en behoeften. Dit wordt dan ook zeker besproken met de leerkrachten, waarbij dan meteen gevraagd wordt of zij het uit willen proberen in hun klas.

Kennis, aanbod en organisatie:

Tijdens deze dag was dhr. J. Kuipers aanwezig om te vertellen over zijn 'Levelwerk'. Voor het onderzoek is dit materiaal vooral interessant, omdat het bijdraagt aan een doorgaande lijn tussen de plusklas en de eigen klas van het kind. Het bevat echter geen complete leerlijn, zoals wordt beweerd. Het geeft nauwelijks aan hoe aan de leerstof overstijgende doelen in een lijn gewerkt kan worden. Vandaar dat wij hier niet voor kiezen. Wellicht kunnen er elementen uit gehaald worden die bruikbaar zijn, maar daarvoor moet het materiaal nogmaals zeer goed bekeken worden.

4.2.2

Tijdens de eerste Regiobijeenkomst van het Talentnetwerk Oost Brabant & Limburg hebben diverse leerkrachten over hun ervaringen met een plusklas gesproken.

Onderwijsaanbod:

Hierbij kwam duidelijk naar voren, dat (hoog) begaafde leerlingen in het reguliere onderwijs vaak niet verder komen dan onthouden, begrijpen en toepassen. Juist het analyseren, evalueren en creëren brengen het kind tot leren. Alle sprekers noemden ook het ontdekkend leren een van de belangrijkste onderdelen in hun plusklas. Daarbij werd geregeld het TASC-model van Wallace (2002) genoemd dat o.a. gebaseerd is op de theorie van Vygotsky (Vygotskii & Vygotsky, 2012). Verder noemden alle sprekers de interesses van het kind zelf als een van de belangrijkste middelen om doelen te bereiken. Dit was dus weer een bevestiging van het idee dat wij al hadden door het concept van Optimus. Ook tijdens deze bijeenkomst werd de theorie van Sternberg en Wallace als zeer belangrijk ervaren. Wij willen dit een belangrijke plek in ons beleid gaan geven.

Kennis:

Er werden naar aanleiding van deze presentaties interessante documenten en links doorgegeven (Zie bijlage 10). Veel links verwijzen naar bruikbaar materiaal voor onderzoekend, ontdekkend leren, dat ook weer past binnen het concept.

De jaarlijkse netwerkbijeenkomst van de opleiding Specialist Begaafdheid SE/ZOO in Roermond moet nog plaatsvinden, evenals die van het CBO Vooruitwerklab.

Organisatie en oudersamenwerking kwamen nu niet aan bod, maar op woensdag 11 juni 2014 is de volgende bijeenkomst, waarbij deze punten wel op de agenda staan.

4.3 COLLEGIALE BEZOEKEN

4.3.1

Het eerste collegiale bezoek vond plaats op 'de Zevensprong' in Eindhoven. Dit was een basisschool van de Leonardo-stichting. Inmiddels heeft de school de samenwerking met deze stichting opgezegd. Zij zijn wel doorgegaan in de lijn van het voormalige Leonardo-concept onder de naam Omnio.

Onderwijsbehoeften:

De leerkracht waarmee gesproken is, vertelt dat zij uitgaan van het concept: 'leren leren, leren denken, leren leven'. Hierin zit ook het zogenaamde 'top-down leren' (Barendrecht, 2011). Er wordt uitgegaan van een doel. Daarna komt pas de manier om er te komen.

Dit is zeker een onderdeel waar rekening mee gehouden moet worden.

Onderwijsaanbod:

- Compacting, verdieping en verrijking
- Brede aandacht voor kunst, cultuur, dans, drama, muziek en sport, schaken, Spaans en excursies

- Veel aandacht voor de sociaal-emotionele ontwikkeling
- Er wordt veel tijd besteed aan leren leren, leren plannen en automatiseren.

De aandacht voor kunst, cultuur, enz. zal in onze plusklas minder zijn, daar de kinderen maar een dagdeel per week komen.

Kennis:

De kinderen krijgen les van een specialist hoogbegaafdheid. Dit is bij stichting SKOBOS ook het geval. Er wordt verteld dat kinderen een eigen inbreng hebben, maar dat er vooral gewerkt wordt met groepsdoelen, zoals leren leren, leren plannen, werkhouding, sociaal-emotionele ontwikkeling en projectwerk.

4.3.2

In Boxmeer werkt mevr. N. Claassen. Zij begeleidt groep 4, 5 en 6 van de Dolfijnklassen. De kinderen gaan hier elke woensdagmorgen naar toe. De dolfijnklassen werken volgens het concept van Peters. Dit is al uitgelegd in hoofdstuk twee. Mevr. N. Claassen vertelde, dat bij het werken volgens dit concept heel systematisch naar de onderwijsbehoeften van de kinderen wordt gekeken. Dit wordt duidelijk in kaart gebracht in het portfolio van de kinderen en in het rapport naar de ouders toe.

4.3.3

In april vond een collegiaal bezoek plaats aan basisschool het Palet in Hapert. Ook zij werken volgens het concept van Peters. Heel belangrijk zijn de onderwijsbehoeftenlijst en de doelenlijst, die zij samen met de kinderen invullen en waarmee zij hun doelen proberen te bereiken. Het rapport is een document, dat gedeeltelijk samen met het kind wordt ingevuld. Verdere uitleg staat in hoofdstuk twee.

4.4 SCHEMATISCHE VOORSTELLING VAN DE VERKREGEN DATA D.M.V. BEVRAGEN, PARTICIPEREN IN NETWERKBIJEENKOMSTEN EN COLLEGIALE BEZOEKEN.

	Kennis	organisatie	Onderwijsaanbod	oudersamenwerking
CPS	Cursus, workshop, studiedag	-Duidelijk beleid -Goede werkcondities -Structurele overlegmomenten	-Bloom -MI van Howard Gardner -Sternberg -7 stappenmodel, onderzoekend leren	-Ouders als partner zien
Dhr. Van Nuland	- kennisoverdracht door de specialist hoogbegaafdheid -studiedag -kennis van de 6 profielen van Betts & Neihart	-duidelijk beleid -goede screening -structurele overlegmomenten -hooguit 12 kinderen in een klas -doorgaande lijn naar de eigen klas toe. Wel eigen programma -groepsdoelen -individuele handelingsplannen	-doelen opstellen vanuit de kerncompetenties -uitgaan v d interesses van de kinderen -filosoferen, denksleutels	-transparantie -structureel gesprekken plannen -twee keer per jaar rapportage -één keer per maand nieuwsbrief
Dhr. Van Leeuwen		-individueel en in groepsverband	-de 9 kerncompetenties	-begeleiden

CPS		-levelwerk, dat in de eigen klas gedaan wordt		
Talentnetwerk Oost Brabant & Limburg			-Bloom -TASC-model -uitgaan van de interesses van het kind	
Omnio	-leerkracht is specialist hoogbegaafdheid	-duidelijk beleid -fulltime onderwijs -structurele gesprekken	-doelen opstellen vanuit de 9 kerncompetenties	-rapport -ouderavonden -gesprekken -commissies
Dolfijnklas	kennisoverdracht door de specialist hoogbegaafdheid -studiedag -kennis van de 6 profielen van Betts & Neihart	-duidelijk beleid -goede screening -structurele overlegmomenten -hooguit 12 kinderen in een klas -doorgaande lijn naar de eigen klas toe. Wel eigen programma -groepsdoelen -individuele handelingsplannen	-doelen opstellen vanuit de kerncompetenties -uitgaan v d interesses van de kinderen -filosoferen, denksleutels -zevenstappenmodel van onderzoekend, ontdekkend leren.	-transparantie -structureel gesprekken plannen -twee keer per jaar rapportage -één keer per maand nieuwsbrief
Het Palet	kennisoverdracht door de specialist hoogbegaafdheid -studiedag -kennis van de 6 profielen van Betts & Neihart	-duidelijk beleid -goede screening -structurele overlegmomenten -hooguit 12 kinderen in een klas -doorgaande lijn naar de eigen klas toe. Wel eigen programma -groepsdoelen -individuele handelingsplannen	-doelen opstellen vanuit de kerncompetenties -uitgaan v d interesses van de kinderen -filosoferen, denksleutels	-transparantie -structureel gesprekken plannen -twee keer per jaar rapportage -één keer per maand nieuwsbrief

4.5 CONCLUSIES

Met bovenstaande data kunnen in hoofdstuk 5 voorzichtige conclusies worden geformuleerd. Omdat dit een onderzoek betreft waarbij aan verschillende personen om meningen en ervaringen is gevraagd, zou het niet correct zijn om conclusies als 'feiten' vast te stellen.

HOOFDSTUK 5: CONCLUSIES

In dit hoofdstuk worden data uit hoofdstuk 4 en de gegevens uit de literatuur van hoofdstuk 2 met elkaar vergeleken. Indien mogelijk wordt er een voorzichtige conclusie getrokken, waarbij de kanttekening wordt geplaatst dat het een persoonlijke interpretatie betreft. Aan de conclusies worden suggesties gekoppeld voor het (hoog) begaafdenbeleid en het uitvoeren hiervan op de 5 scholen van de Stichting en de plusklas. Uiteindelijk is het de bedoeling dat er een antwoord komt op de vraag:

‘Welke voorwaarden qua kennis, organisatie, onderwijsaanbod en oudersamenwerking voorzien in de onderwijsbehoeften van hoogbegaafde leerlingen en hoe kunnen we dit in een bovenschoolse plusklas realiseren?’

5.2 WAT VALT UIT HET SCHEMA VAN 4.4 TE CONCLUDEREN?

Voor wat betreft het onderwijsaanbod:

Vijf van de acht informatiebronnen werken volgens het concept ‘leren leren, leren denken en leren leven. Hierop is hun onderwijsaanbod gebaseerd. Daarnaast gaf het CPS aan uit te gaan van de theorieën van Bloom, Gardner, Sternberg en het zevenstappenmodel van onderzoekend leren. Dit zevenstappenmodel is ontwikkeld door het Wetenschapsknooppunt Radboud Universiteit Nijmegen (WKRU). Al deze theorieën zijn terug te vinden in het concept van Peters. Ook het onderwijsaanbod van de leerkrachten binnen Talentnetwerk Oost Brabant en Limburg is terug te vinden in dit concept.

Voor wat betreft de kennis:

Alle personen waarmee gesproken is, zorgen voor kennisoverdracht aan collega’s door de specialist hoogbegaafdheid, teamcursussen, of een studiedag.

Voor wat betreft de organisatie:

Alle betrokkenen hebben een duidelijk beleid op het gebied van hoogbegaafdheid.

Er worden structurele overlegmomenten/gesprekken ingepland.

De doorgaande lijn naar de eigen klas wordt gewaarborgd door vastlegging in het beleid en door gesprekken onderling. In het gebied waar dhr. Van Nuland werkzaam is, wordt de doorgaande lijn bewaakt met een samenwerkingsplan. Hierin staan de doelen waaraan in beide klassen gewerkt wordt.

Allen werken met individuele handelingsplannen en groepsplannen.

Voor wat betreft de oudersamenwerking:

Alle betrokken partijen vinden transparantie erg belangrijk. Het CPS omschrijft dit als ‘ouders als partner zien’. Het lijkt mij, dat dit niet kan als er geen sprake is van transparantie.

Alle personen waarmee gesproken is in het kader van dit onderzoek vinden het structureel plannen van gesprekken belangrijk, evenals rapportage van de ontwikkelingen van de kinderen, maar ook de informatievoorziening naar de ouders toe, bijvoorbeeld in de vorm van een nieuwsbrief die eens in de zoveel tijd verschijnt.

5.3 HOE VERHOUDT DIT ZICH TOT DE THEORIE:

Alles wat in het concept van Peters staat en wat door de werkgroep van Optimus nog is aangevuld is weloverwogen en weldoordacht en heeft een theoretische onderbouwing waar wij achter staan.

Onderwijsaanbod:

Zolang de leerling niet te maken krijgt met de ‘hogere’ denkvaardigheden (van de Kamp, 2001), zal hij niet toekomen aan leren. De herziene taxonomie van Bloom is hierbij zeer bruikbaar omdat je met behulp van zijn verschillende categorieën makkelijker op ideeën komt voor doelstellingen die je met bepaalde onderwijsactiviteiten kunt hebben. Volgens de theorie van Sternberg kun je alleen succesvol zijn als je analytisch, creatief en praktisch kunt nadenken. Analytisch denken gebeurt veel op de basisschool, maar creatief en praktisch niet of nauwelijks. Binnen SKOBOS moet aan alle drie de denkvaardigheden evenveel aandacht worden besteed, omdat creativiteit nodig is om bijvoorbeeld flexibel te kunnen denken, te kunnen associëren en brainstormen, complexe informatie te overzien en problemen in een ander kader te kunnen plaatsen. Praktisch denken is nodig om te kunnen overzien wat bijdraagt aan een doel en wat niet; het is

nodig voor een betere zelfkennis, teamwork en plannen. Wanneer een leerling niet alle drie de vaardigheden oefent, zal hij niet genoeg uitgedaagd worden om al zijn talenten te ontwikkelen en een excellente leerling te worden.

Ik sta achter de 'big picture learning filosofie', omdat ook ik vind dat de interesse en passie van een leerling voorop moeten staan wil je betrokkenheid en motivatie creëren. Dat heb ik ook ondervonden tijdens de vier jaar dat ik een plusgroep begeleid.

Om leerlingen goed te kunnen begeleiden, moeten leerkrachten kennis hebben van de verschillende typen (hoog) begaafde leerlingen, om hen te herkennen en hierop aan te sluiten. De 6 profielen van Betts en Nijhart geven hier duidelijkheid over.

Wanneer de onderwijsbehoeften worden beschreven in termen van vaardigheden die (nog) geleerd moeten worden en niet in gebreken, ben je oplossingsgericht bezig. Hierbij is de zevenstappendans (Cauffman & van Dijk, 2011) een goed hulpmiddel. Samen probeer je bij een oplossing te komen.

Volgens het sociaal constructivisme van Vygotsky (Vygotskii & Vygotsky, 2012) moet reflecteren centraal staan. Door eigen kennis te spiegelen aan de kennis van anderen wordt deze verrijkt en krijgt een hogere mate van intersubjectiviteit.

Organisatie:

Zoals op elke reguliere basisschool zijn er zeer weinig 'peers' waardoor de (hoog) begaafde leerling geen realistisch zelfbeeld kan ontwikkelen. Een plusklas zorgt ervoor dat kinderen aansluiting kunnen vinden qua interesses, creativiteit, ontwikkeling of begrip. Een plusklas biedt meer mogelijkheden om te verbreden (hoofdstuk 2.3) en meer tijd om in een onderwerp te steken.

Kennis:

Het is belangrijk dat er binnen de stichting minimaal één persoon is, die over de kennis beschikt zoals omschreven in hoofdstuk 2.2. Daarnaast zouden de overige leerkrachten door middel van een cursus of studiedag over basiskennis moeten beschikken, zodat zij (hoog) begaafde leerlingen kunnen herkennen en met hulp van de plusklasbegeleider de onderwijsbehoeften kunnen vaststellen. Het beleid dat door de school gemaakt is, moet hierbij een leidraad zijn.

Oudersamenwerking:

De afstand tussen de plusklas en de ouders is inhoudelijk en fysiek groter. Daarom is contact extra belangrijk. Verder heeft ouderbetrokkenheid een gunstige invloed op de leerprestaties. Om ouders meer zicht te geven op de ontwikkeling van hun kind, is een aangepast rapport zeer wenselijk (hoofdstuk 2.5).

5.4 HET BEANTWOORDEN VAN DE ONDERZOEKSVRAAG MET EEN AANBEVELING VOOR HET INVOEREN VAN EEN BOVENSCHOOLSE PLUSKLAS.

Na het lezen van de theorie met betrekking tot (bovenschoolse) plusklassen, het bevragen van personen met ervaring op het gebied van (bovenschoolse) plusklassen, collegiale bezoeken en het participeren in diverse netwerken op het gebied van hoogbegaafdheid, kan een beleid opgesteld worden voor een bovenschoolse plusklas voor de stichting SKOBOS.

Onderwijsaanbod:

Het concept van Peters in combinatie met de aanvullingen van de werkgroep van Optimus bevat een goed onderbouwde theorie. Hiermee wordt aan alle voorwaarden voldaan qua organisatie, kennis, onderwijsaanbod en oudersamenwerking. Het hangt natuurlijk af van de begeleider van de plusklas, of ook aan al deze voorwaarden voldaan wordt. Het is van essentieel belang, dat de 9 kerncompetenties met behulp van de onderwijsbehoeftenlijst en de doelenlijst allemaal aan bod komen gedurende een schooljaar. Met welke frequentie dit gebeurt, hangt mede af van het individuele kind.

Kennis:

Daarnaast moet de plusklasbegeleider op de hoogte zijn van de theorie achter het concept en weten hoe hij of zij daarmee aan de voorwaarden kan voldoen. Kennis van materialen om de doelen te behalen is hierbij zeker van belang. Om te kunnen werken met dit concept zijn al veel materialen aangeschaft.

Verder zullen alle leerkrachten op de hoogte moeten zijn van dit concept en hoe wij hier mee gaan werken. Dit wordt in een themavergadering besproken.

Organisatie:

Er moet immers een doorgaande lijn zijn. Leerkrachten moeten weten wat de onderwijsbehoeften van de leerlingen zijn, als zij gaan compacten. Daar kunnen zij dan de verrijking of verdieping op afstemmen, in samenspraak met het kind en de ouders. Hiervoor wordt ook een studiedag ingepland waarbij kennis over hoogbegaafdheid en aansluiten op de onderwijsbehoeften centraal staan. Deze dag zal verzorgd worden door een extern expert op dit gebied. Het is op dit moment nog niet bekend wie dit zal gaan doen.

Wat al wel bekend is, is dat ik vanaf 13 mei 2014 de plusklasbegeleider mag zijn!

Met welke groepen gaan wij als stichting starten? Uit de analyse in het onderzoek naar succescondities (Mooij, Hoogeveen, Driessen, van Hell, & Verhoeven, 2007) blijkt uit de daling van de scores in groep 4 ten opzichte van groep 2 dat de invloed van een inadequaat aanbod op dit niveau al duidelijk merkbaar is. Toch beginnen wij, bij gebrek aan formatie en door de zeer geringe aanmeldingen uit de groepen 1 t/m 4, met kinderen uit de groepen 5, 6 en 7.

Oudersamenwerking:

Vanuit het schema ben ik tot de conclusie gekomen dat het belangrijk is om structureel gesprekken te gaan plannen met de ouders. Er komt een voortgangsrapport, dat gedeeltelijk samen met het kind wordt ingevuld en er zal één keer per maand een nieuwsbrief verschijnen voor de ouders, zodat zij weten wat er in de plusklas gebeurt.

Inmiddels is er op 17 april een voorlichtingsavond geweest voor de ouders van de kinderen die naar de plusklas gaan, voor alle directeuren, voor alle IB-ers, alle coördinatoren hoogbegaafdheid en voor alle geïnteresseerde leerkrachten. Deze avond heb ik verzorgd.

Als aan alle voorwaarden wordt voldaan lijkt het mij verantwoord om voor het concept van Peters te kiezen. Daar moet wel de kanttekening bij gemaakt worden, dat, bij voortschrijdend inzicht, er misschien veranderingen aangebracht zullen worden.

6.1 DE VOORBEREIDING

Voordat ik de onderzoeksvraag had, die ik nu heb proberen te beantwoorden, had ik een andere onderzoeksvraag. Deze had te maken met het afstemmen op de mogelijkheden en leerbehoeften van hoogbegaafde leerlingen, in de begeleiding bij de ontwikkeling van de vereiste executieve vaardigheden. Omdat er vanuit de stichting behoefte aan een bovenschoolse plusklas was ontstaan, leek het mij relevanter om het onderzoek daar op te richten, zodat de resultaten direct toegepast konden worden in de praktijk. Mijn onderzoeksvraag is dus voortgekomen uit de behoefte van Stichting SKOBOS om (hoog) begaafde leerlingen beter in hun onderwijsbehoeften te voorzien door middel van een bovenschoolse plusklas. Veel leerkrachten ervaren dat zij handelingsverlegenheid hebben als het gaat om hoogbegaafdheid. Hun 'onkunde' resulteert in het feit dat (hoog) begaafde leerlingen niet kunnen excelleren in het reguliere basisonderwijs (zie 1.2). Het onderzoek was zodoende tweeledig: wat is nodig om een bovenschoolse plusklas op te zetten én op welke manier kunnen leerkrachten (hoog) begaafde leerlingen in de eigen klas begeleiden? De deelvragen konden hieraan opgehangen worden.

Bij het zoeken naar antwoorden heb ik heel veel houvast aan de theorie gehad. Ook de praktijkonderzoektheorieën van Harinck (2007), Ponte (2012) en de Lange (2011) hebben mij veel nieuwe inzichten gegeven. Ik heb ontdekt dat de theorie voor consistentie zorgt. Het viel niet altijd mee om veel te lezen en steeds de relevante informatie eruit te halen, maar uiteindelijk heeft me dit heel veel kennis opgeleverd. Het bepalen van de methodologie was niet zo moeilijk, daar dit heel goed beschreven staat in het boek van de Lange (2011). Dat gaf me veel steun. Daarnaast hebben de vele gesprekken die gevoerd zijn, veel relevante informatie en nieuwe inzichten verschaft. Het heeft me aan het denken gezet en geholpen met het beantwoorden van mijn onderzoeksvraag.

6.2 DE ONDERZOEKSFASE

Bij aanvang van het onderzoek ben ik op zoek gegaan naar personen en netwerken om zo voldoende gegevens te verkrijgen. Daar ben ik al in 2012 mee gestart. Dit was een bezoek aan een Omnio-basischool. Een volgende keer zou ik dat wat later doen, zodat de gegevens recenter zijn en alle informatie nog goed in je hoofd zit. Ik heb gemerkt tijdens de gesprekken en de bezoeken aan collega's, dat de theorie nog niet zo duidelijk was voor mij. Een volgende keer zou ik eerst veel meer lezen voordat ik de praktijk erbij betrek. Als je namelijk theoretisch beter op de hoogte bent, kun je je vragen beter afstemmen op je onderzoeksvraag. Nu zou ik ook andere, meer verdiepende vragen kunnen stellen dan een jaar geleden.

Vanaf 2013 hebben vele mensen meegewerkt om al mijn informatie te kunnen verzamelen (zie 3.3) waardoor ik toch een goed beeld heb kunnen krijgen over het opzetten van een plusklas.

Was het een jaar geleden voor mij nog allemaal erg vaag, nu heb ik een duidelijk beeld gekregen van wat wij als stichting willen voor onze (hoog) begaafde leerlingen. Door alle data met elkaar te vergelijken, weet ik nu wat belangrijk is en wat ingevoerd gaat worden. En zoals in hoofdstuk 3.1 al is beschreven, wordt een actieonderzoek zoals dit, gezien als cyclisch (Harinck, 2009). Met alle suggesties uit hoofdstuk 5 kunnen weer nieuwe interventies worden uitgevoerd, die na evaluatie kunnen leiden tot een volgende. Daarbij is 'de leercyclus van Kolb' (zie bijlage 7) een uitstekend hulpmiddel. *Concreet ervaren-Waarnemen en overdenken (reflectie)-Verkenning van theorie-Actief experimenteren* (Kaldewey, 2004)

De leercyclus van Kolb zal ik nog vaak gaan gebruiken, want alles zit straks, wanneer gestart wordt, in een experimentele fase. Natuurlijk wel goed onderbouwd door de theorie en ervaringen van experts, maar als ik zelf begonnen ben, verwacht ik dat ik nog tegen veel dingen zal aanlopen, zoals:

T.a.v. de organisatie:

Structureel tijd vinden voor individuele gesprekken met leerlingen, maar ook met de leerkrachten van de diverse scholen.

Houdt iedereen zich aan de afspraken t.a.v. een doorgaande lijn?

Komen de leerlingen elke week naar de plusklas of zijn er iedere keer redenen om te verzuimen.

T.a.v. het onderwijsaanbod:

Lukt het mij, om vanuit de behoeftenlijst en de doelenlijst het juiste onderwijsaanbod te geven.

T.a.v. kennis:

Is het voor de leerkrachten voldoende als er een studiedag gepland wordt en zij het hele jaar door voor vragen bij mij terecht kunnen?

T.a.v. oudersamenwerking:

Lukt het mij om structureel gesprekken met de ouders te plannen en uit te voeren?

Op welke manier gaan ouders participeren en gaat deze manier werken?

Blijkt de drempel naar de plusklas laagdrempelig genoeg, zodat ouders regelmatig binnen komen uit belangstelling of wanneer zij vragen hebben?

Zal de communicatie met de ouders goed en vlot verlopen?

Al deze vragen zijn niet van te voren te beantwoorden. Door ervaring zal moeten blijken of hier antwoord op gegeven kan worden en welke oplossingen er bedacht kunnen worden. Sommige vragen zullen misschien niet aan de orde komen en er zullen ook vragen rijzen waar we van te voren niet aan gedacht hebben.

Maar dat geeft niets, zolang we er maar van leren en het onderwijs aan de (hoog) begaafde leerlingen er steeds beter van wordt. In ieder geval weet ik nu op welke manier wij binnen onze stichting de leerlingen gaan begeleiden. Naast de theorie hebben de gesprekken met ervaringsdeskundigen en het participeren in netwerken mij ook veel bruikbare informatie opgeleverd. Doordat ik zoveel verschillende mensen heb gesproken die allen hun eigen ervaringen deelden, heb ik veel vergelijkingsmateriaal kunnen verzamelen. Dit heb ik allemaal naast elkaar gelegd en in combinatie met de theorie heb ik hieruit een lijn op kunnen zetten voor onze stichting.

Wat ik als laatste nog wel wil toevoegen, is dat de communicatie niet vlot verlopen is.

Een volgende keer ga ik, na elke vergadering of bijeenkomst, precies noteren naar wie welke informatie toe moet en op welk moment. Nu is informatie vaak naar te weinig mensen gegaan of te laat gestuurd. Ik vond het vaak heel moeilijk in te schatten: stuur ik niet te veel, zijn er niet te weinig of te veel bijeenkomsten, maar ook: wie hebben de informatie al en wie moeten deze nog hebben. Er ontstond zodoende nogal wat onduidelijkheid. Dit moet in de toekomst veel beter gestructureerd worden.

6.3 WAT HET ONDERZOEK MIJ HEEFT OPGELEVERD

Mijn conclusies kon ik duidelijk omschrijven. Daarmee had ik ook echt het gevoel dat ik iets waardevols voor de stichting, maar vooral voor de kinderen kon neerzetten. Als ik terugkijk naar de beginsituatie, waarin ik nog weinig af wist van de onderwijsbehoeften van (hoog) begaafde leerlingen en vooral van de manier waarop aan hun onderwijsbehoeften voldaan kan worden, dan mag ik trots zijn dat er nu een lijn is uitgezet waarmee deze leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces moeten kunnen doorlopen (zie hoofdstuk 2.1). Toch is alles pas vanaf hoofdstuk 5 echt helder geworden. Bij het formuleren van de conclusies zag ik een duidelijke lijn en werd het mij duidelijk hoe ik deze vorm kon geven binnen onze eigen stichting. Ik moet zeggen, dat het me wel heel duidelijk is geworden tijdens dit proces, dat communicatie één van de belangrijkste onderdelen is bij een actieonderzoek. Het is belangrijk om van te voren goed uiteen te zetten welke informatie naar welke personen moet en op welk moment. Hierdoor voorkom je heel veel onbegrip, tegenstand en onduidelijkheid. Dit moet ik bij een volgende keer veel duidelijker in beeld brengen. Sowieso moet er na iedere vergadering bekeken worden welke informatie naar buiten moet en naar wie deze gestuurd of gecommuniceerd moet worden.

Mijn critical friends hebben mijn onderzoek gelezen en van punten van kritiek en complimenten voorzien. Er werd mij gewezen op het feit dat ik zo'n drie à vier keer het woordje 'hoe' of 'daarom' gebruik in de tekst. Dit is geen zakelijk taalgebruik, dus heb ik dat gewijzigd. Daar ik nogal wat namen in mijn onderzoek noem, kwam ook de vraag of ik de personen om toestemming heb gevraagd. Dit heb ik bij alle genoemde personen gedaan. Ook kreeg ik van twee critical friends te horen, dat ik soms verleden tijd gebruik en dan weer tegenwoordige tijd. Dat vind ik soms heel lastig, omdat dingen in de verleden tijd zijn gebeurd en je ze nu in je onderzoek beschrijft. Ik heb geprobeerd dat goed aan te passen. Verder gebruik ik een aantal keren het woordje 'we'. De vraag werd gesteld, of ik het onderzoek met meerdere personen had gedaan. Dit is niet het

geval, maar omdat er tijdens de studiebijeenkomsten verteld werd dat we geen 'ik' mochten gebruiken vanaf hoofdstuk twee, probeerde ik het op deze manier op te lossen. Na de opmerking van een critical friend, heb ik de zinnen zo veranderd, dat ik 'we' en 'ik' zoveel mogelijk kon omzeilen.

De vraag, of ik de taxonomie van Bloom later nog heb onderbouwd, was denk ik, niet helemaal terecht. Ik heb zelf het idee dat dat goed is gebeurd.

Mijn gevoel van groeiende professionaliteit is steeds groter geworden. Het heeft even geduurd voordat ik zag dat er een bruikbaar, waardevol proces had plaatsgevonden, maar ik kan nu toch afronden met een voldaan gevoel.

DANKWOORD

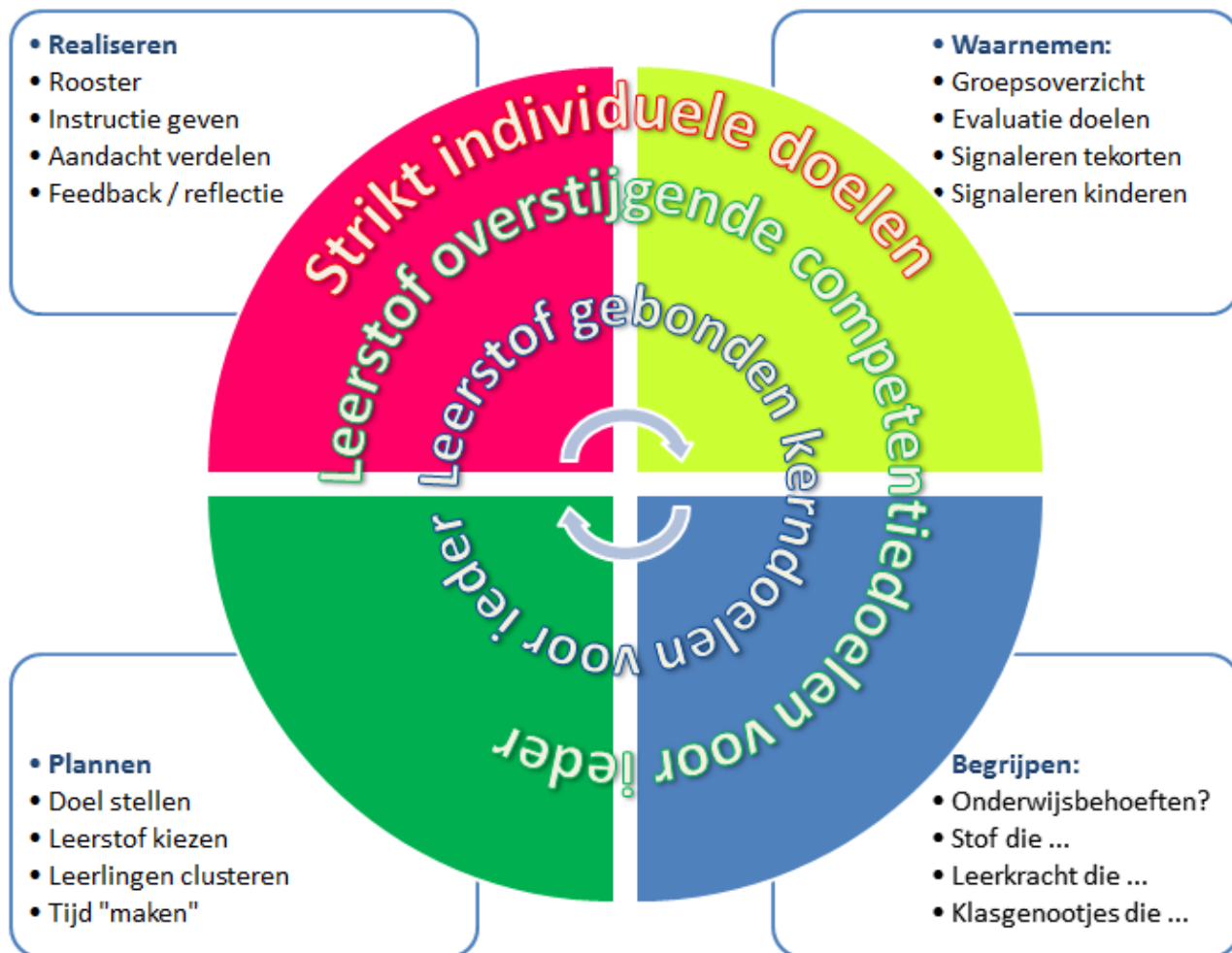
Als eerste wil ik mijn gezin bedanken voor de steun die ik de afgelopen twee jaar van hen heb gehad. Mentale steun en fysieke steun, want twee jaar lang was ik vaak niet 'aanwezig' en had ik weinig tijd voor hen. Als ik het even niet meer zag zitten, waren ze er voor mij en ook ben ik dankbaar dat zij een deel van het huishouden in deze tijd voor mij overgenomen hebben. Daarnaast wil ik alle mensen bedanken die tijd voor mij gemaakt hebben om mij van alle informatie te voorzien die ik nodig had voor het onderzoek en de feedback die zij mij gegeven hebben. In het bijzonder dhr. J. van Nuland, die mij bijzonder heeft geïnspireerd. Ook wil ik mijn docente mevr. A.J.M.S. Weterings-Helmons bedanken vanwege haar enorme enthousiasme tijdens de modules hoogbegaafdheid. Ook zij heeft mij hierdoor enorm geïnspireerd. Graag wil ik het College van Bestuur bedanken voor de tijd die mij gegeven is voor de voorbereidingen voor de bovenschoolse plusklas.

Als laatste wil ik mijn studiebegeleider drs. J. B. J. Schrurs bedanken voor alle begeleiding gedurende het afgelopen jaar.

- Beumer-Peeters, C., & Furman, B. (2011). *Mission Possible*. Amsterdam: Nelissen.
- Betts, G., & Neihart, M. (1988, maart). Profiles of the Gifted and Talented. *Gifted Child Quarterly*, pp. 248-253.
- Brouwer, G., & Ahlers, L. (2011). *Knappe koppen in de klas*. Amersfoort: CPS.
- Brouwer, G., & Ahlers, L. (2011). *Knappe koppen in de klas*. Amersfoort: CPS.
- Cauffman, L., & van Dijk, D. (2011). *Handboek oplossingsgericht werken in het basisonderwijs*. Den Haag: Boom Lemma.
- Cijvat, I., & Cecil, V. (2008). *de rol van ouders in het primair onderwijs*. Amersfoort: CPS.
- Costa, A., & Kallick, B. (2008). *Learning and leading with Habits of Mind*. Californië: Assn for Supervision & Curriculum.
- de Boer, E., Poell, J., & Schouten, E. (2012). *Excellentie in ontwikkeling*. Werken met een persoonlijk leerplan. *Excellentie in ontwikkeling*. Zaltbommel, Gelderland, Nederland: KPC Groep.
- de Bono, E. (2011). *zes denkende hoofddeksels*. Amsterdam: Business Contact.
- de Lange et al. (2011). *praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- de Lange, R., Schuman, H., & Montesano Montessori, N. (2011). *Praktijkgericht onderzoek voor reflectieve professionals*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Drent, S., & van Gerven, E. (2012). *Passend onderwijs voor begaafde leerlingen*. Assen: Van Gorcum.
- Dweck, C. (2011). *Mindset, de weg naar een succesvol leven*. Amsterdam: SWP.
- Eastaway, R. (2007). *Out of the Box*. London: Duncan Baird Publishers.
- Harinck, F. (2009). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Hoogeveen, L., van Hell, J., Mooij, T., & Verhoeven, L. (2004). *Onderwijsaanpassingen voor hoogbegaafde leerlingen*. Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Isaacs, W. (1999). *Dialogue and the Art of Thinking Together. A Pioneering Approach to Communicating in Business and in Life*. New York: Doubleday.
- Janson, D. (2011). Verrijkingsgroepen. In E. v. Gerven, *Handboek hoogbegaafdheid* (pp. 114-127). Assen: Van Gorcum.
- Janson, D. (2011). Verrijkingsgroepen. In E. van Gerven, *handboek hoogbegaafdheid* (pp. 114-127). Assen: van Gorcum.
- Kaldeway, J. (2004). Leerstijlen: een poging tot synthese. *Tijdschrift voor Hoger Onderwijs*, 26-37.
- Mooij, T., Hoogeveen, L., Driessen, G., van Hell, J., & Verhoeven, L. (2007). *Succescondities voor onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen*. Nijmegen: Radboud Universiteit.
- Poell, J. (2007). *Onderwijs persoonlijk maken. The Big Picture, one Kid at a Time*. 's Hertogenbosch: KPC groep.
- Ponte, P. (2006). *Onderwijs van eigen makelij: Procesboek actieonderzoek in scholen en opleidingen*. Baarn: Nelissen.
- Ponte, P. (2012). *Onderwijs en onderzoek van eigen makelij*. Den Haag: Boom Lemma.
- Ponte, P. (2012). *Onderwijs en onderzoek van eigen makelij: onderzoek met en door leraren*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Renzulli, J. (1978). What makes giftedness? Re-examining a definition. *Phi Delta Kappan*, 60, 180-184, 261.
- Rogers, K. (2007). Lessons learned about educating the gifted and talented. *Gifted child quarterly*, 382-396.
- Ryan, R., & Deci, E. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. *American psychologist*.
- Sanders, M., & Goebert-Sanders, D. (2012, September). Pieken in de plusklas. *Praxis bulletin*, pp. 5-8.
- Steenbergen-Penterman, N., & te Boekhorst-Reuver, J. (2014). *Adequate onderwijsarrangementen voor hoogbegaafde leerlingen*. Enschede: SLO.
- Steenbergen-Penterman, N., te Boekhorst-Reuver, J., & Hulsbeek, M. (2009, april 1). *De checklist 'Hoogbegaafdenwijzer Basisonderwijs'*. Opgehaald van www.infohoogbegaafd.nl: <http://www.infohoogbegaafd.nl/hbpo/school/00007/00006>
- Sternberg, R. (2003). Giftedness According to the Theory of Successful Intelligence. In N. Colangelo, & G. Davis, *Handbook of Gifted Education* (pp. 88-99). Boston: Pearson Education, Inc.
- Sternberg, R. J. (2002). *Succesvolle intelligentie*. Lisse: Swets.
- van de Kamp, M. (2001). *herziene taxonomie van de leerdoelen van Bloom*. Opgehaald van expertisecentrum kunsttheorie: http://www.expertisecentrum-kunsttheorie.nl/cms_data/bloom.pdf
- van den Akker, J., Kuiper, W., & Hameyer, U. (2003). Curriculum landscapes and trends. In J. van den Akker, *Curriculum perspectives: An introduction* (pp. 1-10). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- van der Hoeven, M. (2006, april 28). *kerndoelenboekje*. Opgehaald van documenten en publicaties: <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2006/04/28/kerndoelenboekje.html>
- van Gerven, E. (2008). *Slim beleid*. Assen: van Gorcum.
- van Gerven, E., & Hoogenberg-Engbers, I. (2011). *Begaafd Begeleiden*. Assen: Van Gorcum.

- van Nuland, J. (2014, februari). *update begeleidingsplan DVL - febr2014*. Opgehaald van SLO:
<http://talentstimuleren.nl/thema/stimulerend-signaleren/hulpmiddel/1358-update-begeleidingsplan-dvl-febr2014>
- Van Tassel-Baska, J. (2006, november 27). Designing a Scope and Sequence for Your Gifted Program. *Designing a Scope and Sequence for Your Gifted Program*. South Carolina, Verenigde Staten: South Carolina Consortium for Gifted Education.
- Voogt, J., & Pareja Roblin, N. (2010). *21st Century Skills Discussienota*. Enschede: Universiteit Twente.
- Vygotskii, L., & Vygotsky, L. (2012). *Thought and language*. Cambridge: MIT Press.
- Wallace, B. (2012, JULI 13). *Belle Wallace on Gifted Education, Part 4: Teaching Problem-Solving and Thinking Skills*. Opgehaald van Promethean Planet:
http://community.prometheanplanet.com/en/blog/b/blog/archive/2012/07/13/belle-wallace-on-gifted-education-part-4-teaching-problem-solving-and-thinking-skills.aspx#.U15qX1V_upA

Fasen handelingsgericht werken in 3 dimensies

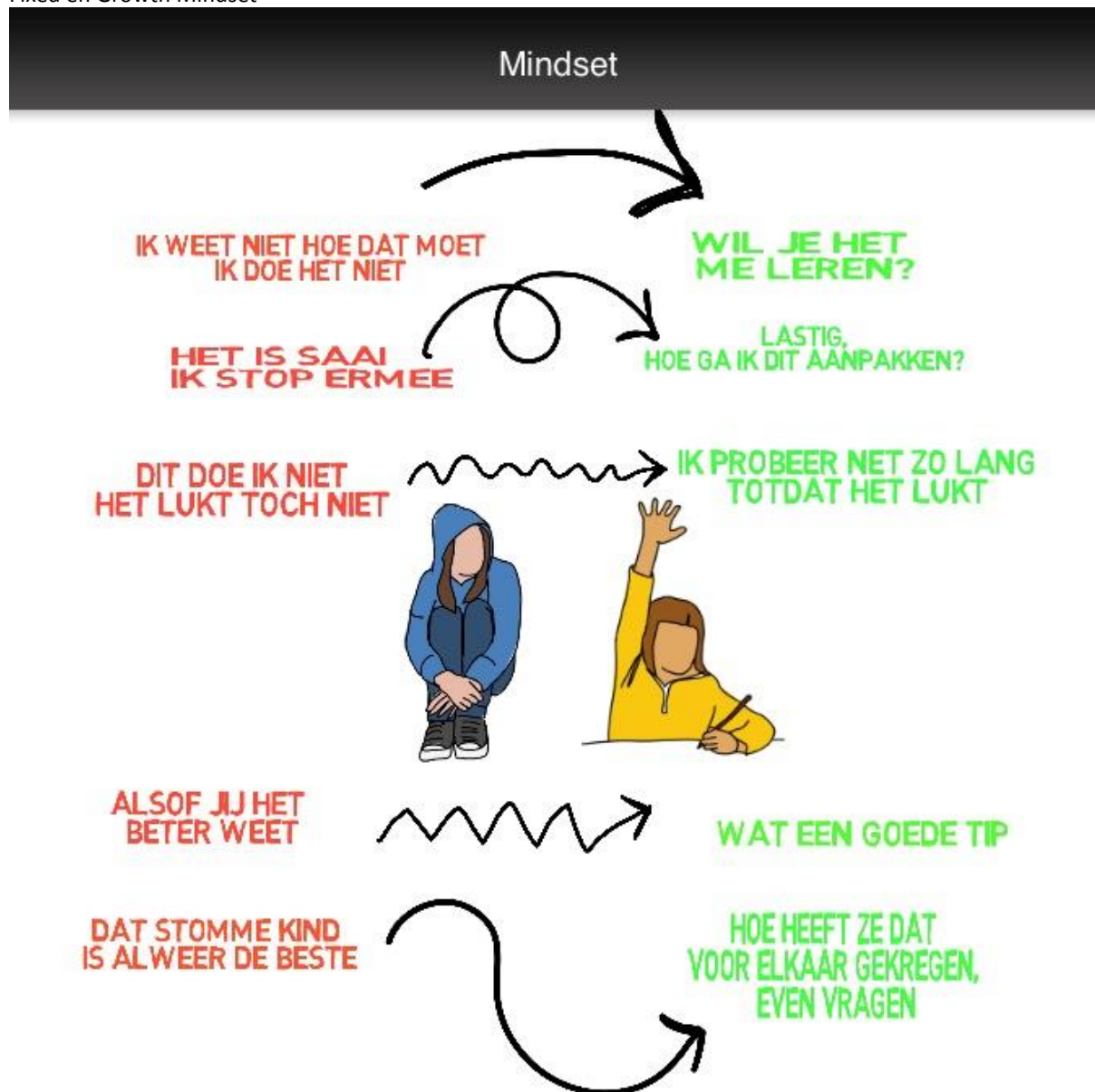
©2014 jan.vannuland@gmail.com: Model stimulerende signalering 3 dimensies. Niet gebruiken zonder bronvermelding – www.talent3xl.nl

Herziene Profielen van Begaafden en Getalenteerden – Betts & Neihart, 2010

	Gevoelens en houdingen	Gedrag	Behoeften	Waarneming volwassenen/peers	Identificatie	Ondersteuning thuis	Ondersteuning op school
De succesvolle	Zelfverzekerd Afhankelijk Goed academisch zelfbeeld Angst voor bijen Ethische motivatie Zelfkennis Werkt voor het punt Onzeker over de toekomst Benoemt aan bevestiging Vaste mindset	Presteert Zoekt bevestiging bij de leraar Vernijst risico's Gaat niet verder dan het boek Accepteert en conformeert Heeft veilige activiteiten Haalt goede punten Consummeert kennis	Uitgedaagd worden Tekortkomingen inzien Risico's nemen Asserterende vaardigheden Ontwikkeling van creativiteit Goed mindset Zelfkennis Onafhankelijke studie- vaardigheden	Geliefd bij leraren Bewonderd door peers Over het algemeen geliefd en geaccepteerd door ouders Men overschat zijn/haar capaciteiten Men gelooft dat hij/zij uit zichzelf zal slagen	Gebruik veel criteria Punten Gestandaardiseerde testscores Individuele IQ test Nominatie door leraar Nominatie door ouders Nominatie door peers	Ouders moeten insatzen Bied onafhankelijkheid Geef vrijheid om keuzes te maken Zorg voor risicovolle ervaringen Sta stress bij het kind toe Bevestig de mogelijkheden van het kind om om te gaan met uitdagingen	Laat vertellen Geef tijd voor een persoonlijk curriculum Bied activiteiten die hem/haar uit de comfortzone duwen Laat hem/haar onafhankelijke studie- vaardigheden ontwikkelen Bied verrijking Bied mentorschappen Geef cognitieve coaching Bied tijd met ontwikkelings- geleken
De creatieve	Zeer creatief Verveeld en gefrustreerd Wisselend zelfvertrouwen Ongeduldig en defensief Verhoogde sensitiviteit Onzeker over sociale rollen Psychologisch kwetsbaar Sterke motivatie om innerlijke overtuigingen te volgen Wilt onjustheden juist maken Hoge tolerantie voor tweeslachtigheid Veel energie	Toont impulsen Daagt leraren uit Discussieert over regels is eerlijk en direct is emotioneel labiel Heeft soms weinig zelfcontrole is creatief en expressief Ziet door op interesse- gebieden (passies) Staat voor zijn overtuigingen kan in conflict komen met peers	In contact brengen met anderen Aanraken van tact, flexibiliteit, zelfbewustzijn en zelfcontrole Aanmoediging van creativiteit Contracten Minder druk om te conformeren Interpersoonlijke vaar- digheden om anderen te bevestigen Strategieën om om te gaan met mogelijke psychologische kwetsbaarheid	Niet geliefd bij leraren Wordt gezien als rebels Nachtzigt Creatief Problemen met straf Peers vinden hem/haar vermakelijk Men wil hem/haar veranderen Wordt niet gezien als hoogbegaafd Men onderschat zijn/haar succes Men wil hem/haar laten conformeren	Vraag: Op welke manieren is dit kind creatief? Gebruik domeinspe- cifieke, objectieve metingen Richt je op creatief potentieel in plaats van op prestaties	Toon respect voor zijn/haar doelen Toon eerlijkheid gedrag Sta hem/haar toe zijn/haar interesses te volgen (passies) Toon voorbeeldgedrag Zorg voor familieprojecten Laat vertrouwen in zijn/haar capaciteiten zien Bevestig zijn/haar sterke punten Eiken psychologische kwetsbaarheid en kom in actie wanneer dat nodig is	Zorg voor tolerantie Beleef creatief denken Plaats hem/haar bij passende leraren Zorg voor directe en duidelijke communicatie Geef ruimte voor gevoelens Bied domein-specifieke training Sta niet-conformeren toe Bied mentorschappen Geef directe instructies met interpersoonlijke vaar- digheden Leer hem/haar weoverwogen keuzes maken
De onderduikende	Wilt er spoorloos blijven Voelt zich onzeker en over druk gezet in strijd, schuldig en onzeker Onzeker over het recht om emoties te voelen Vermeerd eigenaardige Tweeslachtig over prestaties Internaliseert en personaliseert maatschappelijke zaken Ziet prestatiegericht gedrag soms als verned- ring van de sociale groep	Devalueert of ontkent eigen talent Stapt uit plusgroepen Wijst uitdagingen af Gaat van de ene peer-groep naar de andere Voelt zich niet veronden met de leraar of klas is onzeker van zijn koers	Vrijheid om keuzes te maken Conflicten moeten verduidelijkt worden Netwerk van begaafde peers Aanmoediging van capaciteiten Rollen spelen uit verschillende culturen Zelfbegrip en zelfacceptatie Een publiek dat luistert naar wat hij/zij te zeggen heeft (gehoord worden)	Wordt gezien als leider of wordt niet opgemerkt Wordt gezien als gemiddeld en succesvol Wordt gezien als gehoorzaam Wordt gezien als stijfvoetig Wordt gezien als negatief staand tegenover risico's Wordt gezien als sterk	Interviews Nominatie door ouders Nominatie door leraren Wees voorzichtig met nominatie door peers Getoonde prestaties Metingen van creatief potentieel Non-verbale metingen van intelligentie	Normaliseer zijn/haar wankarlen Begleid bij studie- en carrière planning Bied begaafde rollenmodellen Wees een rolmodel voor een even lang leren Geef vrijheid om keuzes te maken Normaliseer de ervaring Vergelijk niet met broers of zussen Bouw multiculturele waardering op	Toon concepten als maatschappelijke fenomenen Bied uitdagende leeromgevingen Bied rollenmodellen help plusgroepen ontkijken Zorg voor open discussies over klassen, racisme, seksisme Geef directe instructies met sociale vaardigheden Leer hem/haar het verborgen curriculum Bied studieplanning Prukt over wat succes je kan kosten

Sternberg's denkvaardigheden voor succesvolle intelligentie	
Analytisch	De vaardigheid die we vooral met schoolse activiteiten verbinden: • Inzicht • Logisch redeneren • Informatie opnemen en weergeven • Hoofd- en bijzaken onderscheiden • Denkprocessen en oplossingsrichting(en) overzien • Objectiviteit <i>Deze vaardigheden vallen vooral samen met wat bij de meeste IQ-testen gemeten wordt.</i>
Creatief	Het vermogen om veel informatie tegelijkertijd met elkaar in verband te brengen: • Flexibel denken • Inventiviteit • Associëren en brainstormen • Complexe, meerduidige informatie tegelijkertijd overzien • Ongewone, originele vragen stellen • Problemen in een ander kader plaatsen (<i>out-of-the-box</i>) • Inlevingsvermogen • Subjectiviteit (bijvoorbeeld esthetisch oordeel) <i>Het creatieve vermogen speelt een grote rol in wetenschap, kunst, probleemoplossend vermogen en samenwerking met anderen.</i>
Praktisch	Het vermogen om ideeën concreet te maken in een maatschappelijk waardevol product: • Doelgericht denken en werken • Overzien wat bijdraagt aan het doel en wat niet • Zelfkennis: eigen sterke en zwakke kanten kennen • Overtuigingskracht • Teamwork • Plannen • Materiaalbegrip <i>Praktische vaardigheden zorgen ervoor dat (nieuwe) kennis en creatieve ideeën zichtbaar gemaakt worden in een tastbaar resultaat..</i>

Fixed en Growth Mindset

Fixed en growth Mindset

-
- Hoe ga je met uitdagingen om, vermijd je ze of verwelkom je uitdagingen?
- Hoe ga je met belemmeringen om, geef je snel op of zet je door als iets niet vanzelf gaat?
- Hoe ga je met inspanningen om, zie je dit als zinloos of zie je inspanning als een weg naar beter worden?
- Hoe ga je met kritiek om, negeer je deze of leer je van kritiek?
- Hoe ga je om met het succes van een ander, is het een bedreiging voor je of vind je inspiratie in het succes van een ander?

BIJLAGE 5.

Rapport van: <i>Voorbeeld</i>	Ingevuld door de leerling en zijn begeleider:	Periode: <i>augustus 2013 - januari 2014</i>
Dit blad gaat over de persoonlijke doelen, achterop vindt u de rapportage van de groepsdoelen		

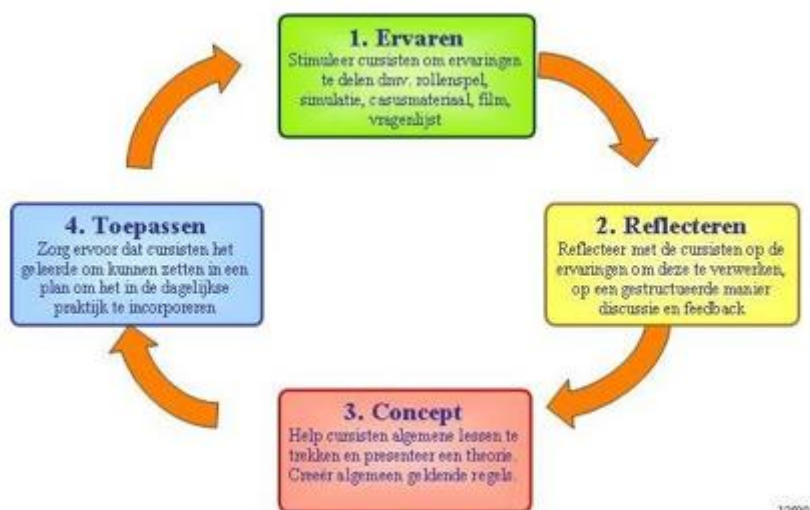
Sterke kanten uit behoeften lijst of vorig rapport:	Van 3 onderstaande doelen kozen we samen nr. 3 om het eerst te schalen
Sterk 1: <i>Goed luisteren wat de ander bedoelt (2*)</i>	Doel 1: <i>Kritiek kunnen zien als een tip (1*)</i>
Sterk 2: <i>Onderzoeksvragen kunnen stellen (8)</i>	Doel 2: <i>De tafels oefenen (6)</i>
Sterk 3: <i>Je kwaliteiten, valkuilen, afkeren en uitdagingen kennen (9)</i>	Doel 3: <i>Je werk in stappen verdelen en je daar aan houden (7)</i>

<i>Als het één is dan: Als je je niet aan je planning houdt.</i>	<i>Zo is het nu (getal:) 40 dat wil zeggen dat ik de helft van de tijd me er wel aan houd en de andere helft niet.</i>	<i>Zo wil ik het volgende keer: zo hoog als ik kan! Daarom ga ik in de plusklas: (Waarbij, wanneer?) een planning maken voor de presentaties. Dan bedenken wij de 1^e dag vragen en maken we alvast een begin met onze powerpoint of prezi. De 2^e dag antwoorden op de vragen hebben. 3^e dag je dingen waarmee je het gaat presenteren in orde maken. De 4^e dag de tekst uit je hoofd leren en zo. Daarom ga ik in mijn eigen klas: (Waarbij, wanneer?) Bij toetsen leren. Hoe?: als ik 4 bladzijdes heb in een week dan ga ik de eerste vier dagen elke dag 1 bladzijde eren to dat ik het heel goed snap en de 5^e en 6^e dag ga ik leren wat ik nog niet zo goed snap en de laatste dag alles nog even laten overhoren. Daarom ga ik thuis: (Waarbij, wanneer?) doen wat hierboven staat Hulp: wie en/of wat mij gaat helpen: m'n maatje en de meesters en juffen en ook m'n ouders en m'n planning Beloning die ik mezelf geef als dit vóór de kerstvakantie / zomervakantie gelukt is: Een pluim!</i>	<i>Als het 100 is dan: Als je goed op tijd begin, als je je aan je planning houdt en als je op tijd mooi op tijd klaar bent.</i>
--	---	---	--

5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60	65	70	75	80	85	90	95	100
---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

Vul in welk getal je op dit moment volgens jezelf behaald hebt:
Wat heb je gedaan om dit getal te halen?
Heb je hierbij ook je sterke kanten kunnen gebruiken? Zo ja, hoe dan?
Wat ga je in de komende periode nog doen om verder te komen, of: aan welk nieuw doel ga je in de komende periode werken?

Over de groepsdoelen van deze periode:		
K*	L	Ontdekkend leren: Thema 1: Onderwerp naar eigen keuze: dieren
B	B	Er is bij ons evenwicht tussen samen overleggen en ieder alleen werken aan zijn eigen deel/taak (2**)
B	B	Ik spreek duidelijk zodat de klas het verstaat (3)
E	C	Ik presenteer uit het hoofd (6)
B	B	Ik maak van een gesloten vraag een open vraag (8)
K	L	Onderzoekend leren: Thema 2: Gezondheid
C	C	Ik maak van niet helpende gedachten, helpende (1)
B	C	Ik maak een conceptmap (5)
B	B	Ik maak van een opzoekvraag een onderzoeksvraag (8)
C	C	Ik maak een onderzoeksverslag (8)
K	L	Ontwerpend leren: Thema: 3: Wie pakt het het slimst aan?
B	B	Bij mij is evenwicht: toegeven en nee-zeggen (2)
B	B	Ik beantwoord meerkeuzevragen handig: (5)
D	D	Ik maak een ontwerp voor een oplossing (8)
C	C	Top: analytisch/creatief/praktisch werken (9)
Top over deze periode: Top dat jullie met een vraag begonnen en de powerpoint uit het hoofd gepresenteerd hebben!		
Tip bij deze periode: Tip: Neem je goede voornemens voor het plannen van je werk ook mee naar de brugklas!		
Opmerkingen: Veel succes en plezier in de laatste maanden van je basisschooltijd!		
*K= Mening kind/ L=Mening begeleider/ A= Beheers jij nu/ B= Heb je al vaker laten zien C= Heb jij nu laten zien/ D= heb jij gedeeltelijk laten zien/ E= Aandachtspunt ** Leren leven: 1. Zelfvertrouwen & zelfstandigheid/ 2. Samenwerken/ 3. Communiceren Leren leren: 4. Doorzetten/ 5. Studievaardig/ 6. Oefenbereid Leren denken: 7. Plannen/ 8. Onderzoeken en ontwerpen/ 9. Reflecteren		

Leercyclus van Kolb.

BIJLAGE 8.

“Schaling”, naar de methode van B. Furman.

Datum:	Naam: voorbeeld	Doel: goed tegen kritiek kunnen (hoort bij competentie 1, 2, 3, 4 en 9)
--------	-----------------	---

Als het één is dan: vind ik het erg om kritiek te krijgen	Zo is het nu: (getal: 60): Ik denk dat ik dat al aardig kan. Mijn vader en de meester vinden dat niet.	Zo wil ik het de volgende keer: (getal: 80): beter weten wat kritiek is. Daarom ga ik: leren dat er afbrekende en opbouwende kritiek is. Opbouwende kritiek is een tip waarmee ik iets kan verbeteren. Tijdens de tips en tops in de plusklas let ik goed op. Ik probeer echt iets te verbeteren met de tips.	Als het 100 is dan: merk ik het meteen als iemand mij opbouwende kritiek geeft. Ik bedank dan en doe er iets mee.
---	--	---	---

5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	60	65	70	75	80	85	90	95	100
---	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

BIJLAGE 9.

Het TASC-model van B. Wallace.

BIJLAGE 10.

Links n.a.v. eerste netwerkbijeenkomst Oost Brabant & Limburg

12 februari 2014 Metameer Boxmeer

Ook verzameld op deze Symbaloopagina: <http://edu.symbaloo.com/mix/talentnetwerkobl>

Onze gastvrouw: <http://www.metameer.nl/onderwijs/jenaplan/onderwijsaanbod/>

Eerste presentatie: Onderzoekend en ontwerpend leren op de Trudoschool door Cindy Raaijmakers

<https://www.leraar24.nl/video/4359>

<http://techniekobservatieinstrument.nl/>

<http://www.wetenschappelijkedoorbrakendeklasin.nl/>

<http://www.schoolaanzet.nl/VLOO>

<http://jongeouderacademie.nl/speel-goed/> (boek van Talentkracht)

Tweede presentatie: Samen werken aan vaardigheden bij de Dolfijnklassen door Hetty Meulenstein en Nicole Klaassen

<https://www.sites.google.com/site/dolfijnplusklas/downloads>

<http://www.choochem.nl/recensie> Talent-Vaardig

<http://www.onderwijsdatabank.nl/recensie> Leervaardighedenspel

http://www.bureautalent.nl/tips_leervaardighedenspel

<http://www.time2control.nl/snellezen> en andere vaardigheden

<http://Dolfijnklassen/video's/dag-in-de-plusklas>

Derde presentatie: Athena: Kerndoelen én verrijking in fulltime HB-onderwijs door Wilma Linders

<http://www.athena.nl/artikel>

N.a.v. deze presentatie tips van Ans Ramaut:

<http://livemocha.com/> (Gratis vreemde taallessen met native speakers)

<http://www.khanacademy.nl/Flipping> the classroom

<http://www.iktel.nl/>

VO

Boek: Hoogbegaafde pubers, onderweg naar hun toekomst <http://pluskids.nl/publicaties/>

Kwaliteitskaart doorgaande lijn PO-VO:

http://www.schoolaanzet.nl/home/zoekresultaten/detail/?backPid=11706&tx_sazcontent_article%5Barticle%5D=432&tx_sazcontent_article%5Baction%5D=show&tx_sazcontent_article%5Bcontroller%5D=Article&cHash=6428076d51#.Uv9ZSEKwZjY

Werkvormen:

<http://www.101werkvormen.nl/tag/kennismaking/> (o.a. speeddaten)

<http://socrative.com/student/>

<http://socrative.com/teacher>

<https://getkahoot.com/> (Eén van de alternatieven voor Socrative)

Links handig verzamelen met combinatie Symbaloo en Symbaloo Bookmarker:

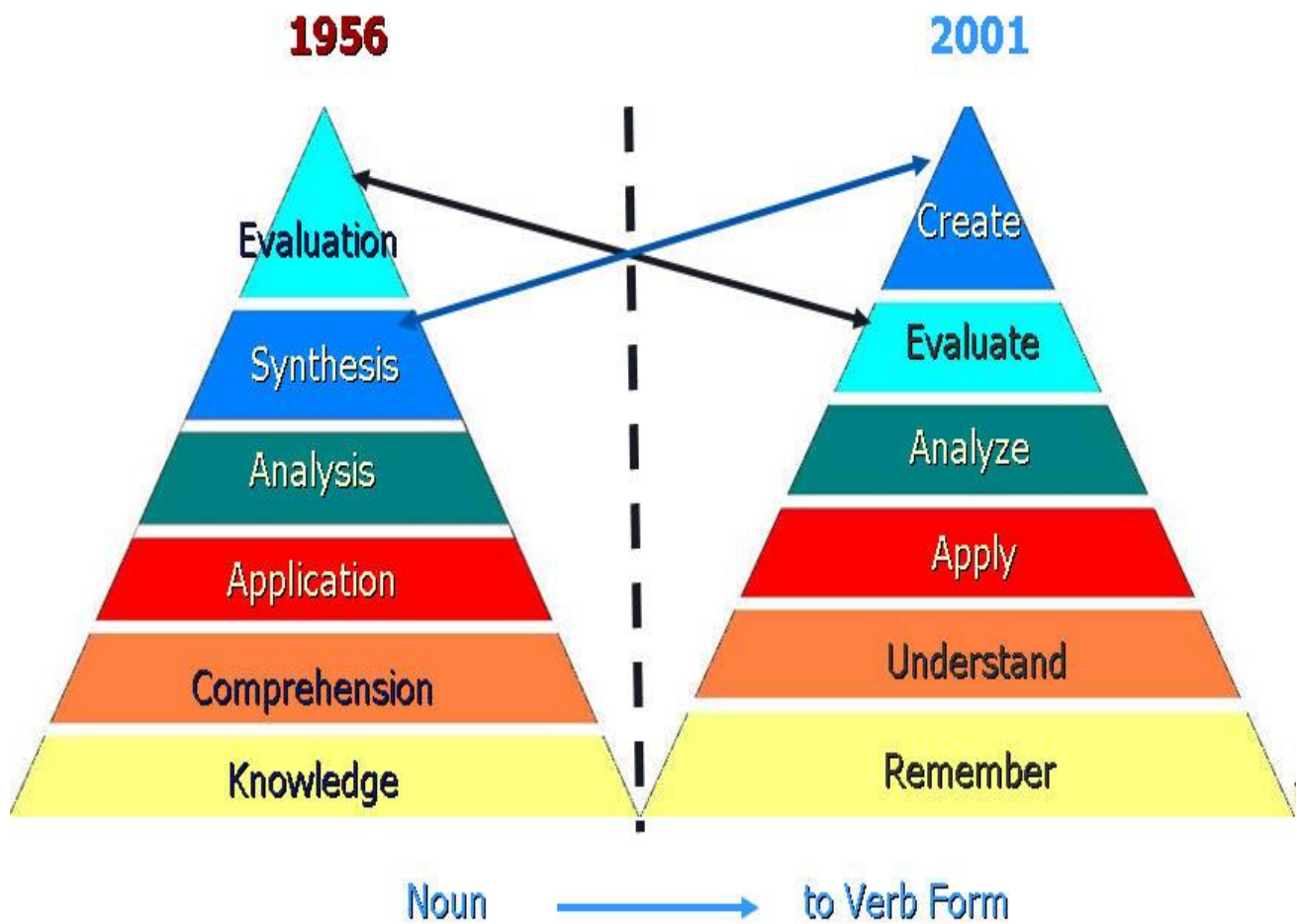
<http://edu.symbaloo.com/>

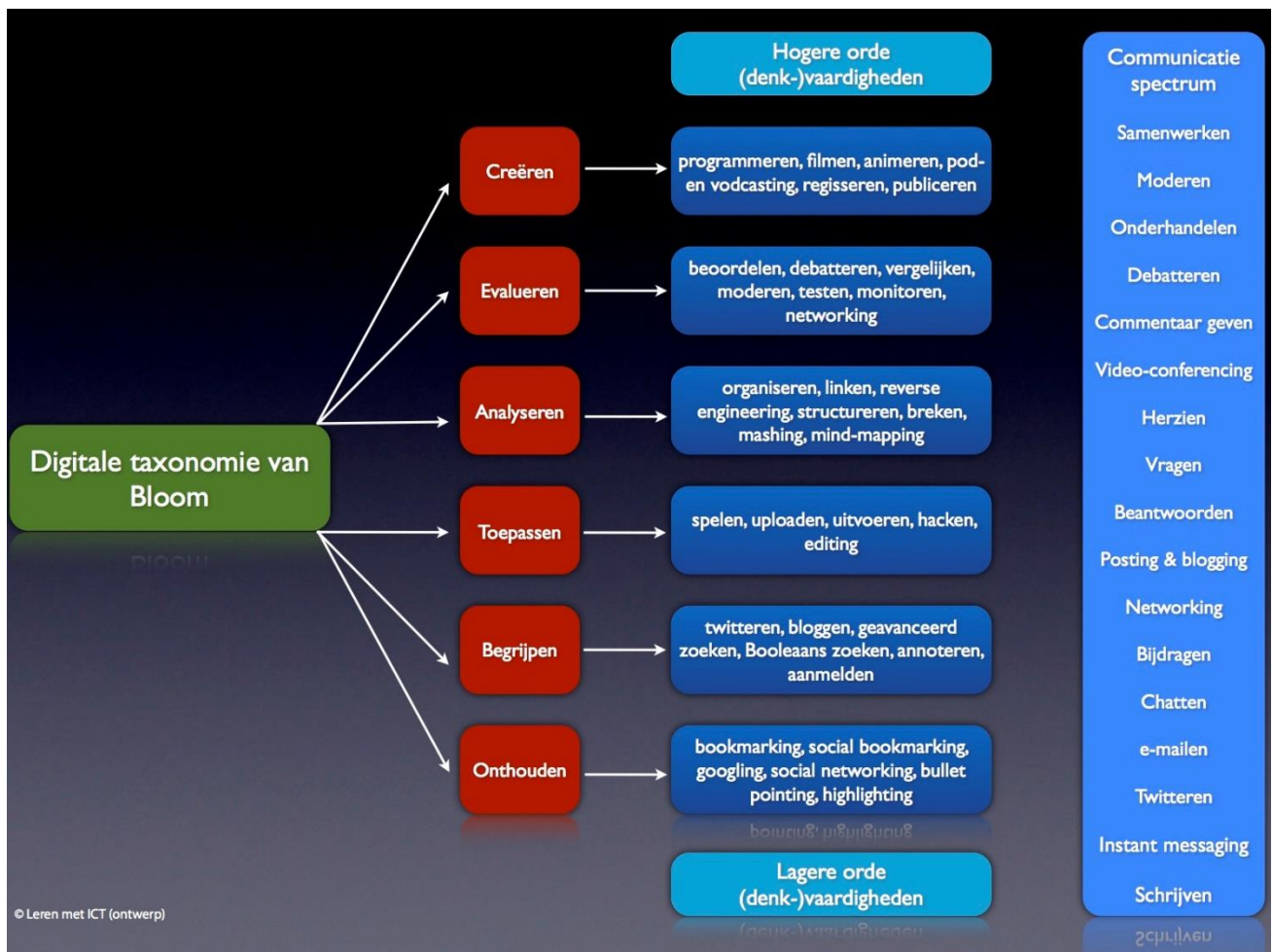
<http://symbaloo.com/bookmarker-nl/>

<http://www.symbaloo.com/gallery>

Jan van Nuland en Martine Creemers.

Changes to Bloom's

Digitale versie van de taxonomie van Bloom (vooral gericht op ICT).

21st Century skills.

Leerstof overstijgende doelenlijst

Datum:	Naam:	Groep:
School:	Leerkracht(en):	

LEREN LEVEN

k o j r

1	Zelfvertrouwen, zelfstandigheid en zelfverantwoordelijkheid					Toelichting:
	Ik vind fouten maken geen probleem, van fouten leer ik (≠perfectionisme)					
	Ik zie kritiek als een tip om iets beter aan te kunnen pakken					
	Ik vraag op tijd hulp, maar probeer wel eerst zelf					
	Ik maak van niet helpende gedachten helpende gedachten					
2	Samenwerkingsvermogen					Toelichting:
	Er is bij mij evenwicht tussen mezelf zijn en mezelf aanpassen in de groep					
	Ik ben aardig en behulpzaam voor anderen					
	Er is bij mij evenwicht tussen nee zeggen en toegeven					
	Wij verdelen samen de taak in eerlijke stukken					
	Er is bij ons evenwicht tussen overleggen en ieder voor zich werken					
3	Communicatievermogen Gehoord, gezien en begrepen worden					Toelichting:
	Ik spreek duidelijk zodat de hele klas me verstaat					
	Ik schrijf leesbaar en foutloos, ik heb oog voor hoe mijn werk eruit ziet					
	Ik presenteer de kern van het onderwerp begrijpelijk in mijn eigen woorden					
1/3	Deze deelvaardigheid: (bijv. minder woorden nodig hebben)					

LEREN LEREN

k o j r

4	Oefenvermogen Laten zien dat je ook wil/kan oefenen als dat nodig is					Toelichting:
	Ik oefen de rekentafels (+, -, x, :) en cijferen en ben er daarom snel in					
	Ik oefen woordjes (lezen, spelling, Engels, e.d.) en onthoud ze zo goed					
	Ik oefen ook thuis (topografie, presentatie, muziekinstrument, e.d.)					
5	Doorzettingsvermogen					Toelichting:
	Als een taak niet lukt geef ik niet op: ik probeer (later) een andere aanpak					
	Ik werk ook aan echt moeilijke opdrachten: rekenen, lezen, taal en projecten					
	Voor ik mijn taak inlever controleer ik of ik nog iets verbeteren kan					
6	Leervermogen en de discipline dit te gebruiken					Toelichting:
	Ik ken verschillende aanpakken bij meerkeuzevragen en gebruik die ook					
	Ik ken verschillende aanpakken voor samenvatten en gebruik die ook					
	Ik ken verschillende aanpakken voor rekenopdrachten en gebruik die ook					
7	Organisatievermogen Eerst denken dan doen: plannen maken					Toelichting:
	Ik verdeel mijn werk in stappen en ik houd me aan die stappen					
	Ik ben op tijd klaar en ik breng mijn spullen op tijd mee					
4/7	Deze deelvaardigheid: (bijv. een mindmap en conceptmap maken)					

LEREN DENKEN

k o j r

8	Hogere denkvaardigheden kritisch denken, onderzoeken en ontwerpen					Toelichting:
	Ik bedenk onderzoekbare vragen (ook filosofische)					
	Ik gebruik meerdere bronnen, ontdek tegenstrijdigheden					
	Ik ken en gebruik de stappen van onderzoekend leren					

	Ik ken en gebruik de stappen van ontwerpend leren					
9	Reflectievermogen Je sterke en zwakke kanten kennen en feedback					Toelichting:
	Ik geef anderen geen kritiek maar echte tops en echte tips					
	Ik ken mijn kwaliteiten, valkuilen, afkeren en uitdagingen					
8/9	Deze deelvaardigheid: (bijv. je ACP voorkeuren)					

Nog meer toelichting:

Uitleg:

Spreek vóór het invullen af of je alleen de 9 regels van de kerncompetenties invult (waar de cijfers 1 t/m 9 voor staan) of nog meer: de 3 extra regels (1/3; 4/7 en 8/9) of echt alle regels!

Voor het invullen van de 3 extra regels kun je ook naar alle deelvaardigheden in de “groeimeter” kijken. Daarin vind je niet alleen procesdoelen maar ook productdoelen!

Kolom “k”:

Vul bij eerste kolom **k** (=kind) in: Naar mate dat dit een kwaliteit van je is:

A= Zo ben jij helemaal, B =Dat heb je al vaker laten zien, C= Dat heb je al eens laten zien, D = Dat heb je gedeeltelijk laten zien, E = Dit is een werkpunt van jou of F= Hier ben je nog niet bewust mee bezig geweest.

Kleur daarna drie hokjes groen: je top 3 en drie hokjes geel: je tip 3, je 3 belangrijkste werkpuntenpunten.

Kolom “o”:

Vraag daarna je ouders om (op de computer!) in de tweede kolom (**o**=ouders) aan te geven of zij het met jouw keuzes eens zijn: Een ✓ als ze het met je eens zijn en als ze eraan twijfelen: een ?

Kolom “j”:

Mail dan dit ingevulde formulier naar je juf(fen) of meester(s) en vraag hen het zelfde te doen als je ouders maar dan in de derde kolom (**j** = juf of meester).

Kolom “r”:

In de laatste kolom vul je na afloop van een oefenperiode in wat je resultaat is (r) ook weer met de letters A t/m F zoals boven uitgelegd staat.

Kolom toelichting:

Type hier je toelichting: dat kan heel erg helpen om alles goed te begrijpen. Is er niet genoeg plaats voor je toelichtingen, zet dan op de achterkant van het formulier!

Interessante onderwerpen van (naam):

Datum:

ER STAAN HEEL MOEILIJKE WOORDEN IN DEZE LIJST! STEL EEN VRAAG ALS JE IETS NIET BEGRIJPT!!		
dieren	kunstenaars	archeologie
architectuur	biologie	astronomie (sterrenkunde)
schrijvers	kastelen/ridders	vaderlandse geschiedenis
striptekenaars	communicatie	2e Wereldoorlog
chemie (scheikunde)	cowboys/indianen	misdaad
de toekomst	het oude Egypte	biologisch evenwicht
dromen	energie	verkiezingen
economie	proefjes doen	milieu
herkomst van woorden	bekende personen	ontwikkelingshulp
sagen/legenden/mythen	studies over de toekomst	geologie
fossielen	genetisch onderzoek	ijstijd
stamboomonderzoek	luchtvaart	plaatselijke geschiedenis
geografie,	medicijnen	muziek
uitvindingen	bestuderen van zeeën	piraten
toverkunst	fotografie	vervuiling
dino's	dichten, poëzie	gebarentaal/mime
fobieën	robotten	poppenspel
toneelstukken/-spelen	belangrijke mensen	machines
koningen	transport	stenografie
rakettenbouw	oorlogen	kleuren en hun betekenis
het weer	ontdekkingsreizen	mode/kleding
communisme	vulkaan	ons brein, onze hersens
dans/ballet	psychologie	ons geheugen
dromen uitleggen	kinderarbeid	Boeddhisme
evolutie	binnenhuisarchitectuur	piramides
fractals (wiskunde)	Chinees	Het Higgs deeltje
tijdreizen	kunst	wet
mineralen	prehistorie	stenen
(land-)kaarten	ruimtevaart	aardbeving
Russisch		

Zet kruisjes bij de onderwerpen die je interessant vindt. Je mag ook zelf onderwerpen erbij schrijven. Als je dat gedaan hebt maak je een top 5 door bij één van de kruisjes een 1, 2, 3, 4 of 5 te schrijven. Succes!

Beleidsplan hoogbegaafdheid

Mei 2014

inhoudsopgave:

1. inleiding /voorwoord	blz. 3
2. doelstelling van dit beleidsplan	blz. 3
2.1 doelen m.b.t. leerlingen	blz. 3
2.2 doelen m.b.t. de ouder(s) / verzorger(s)	blz. 4
2.3 doelen m.b.t. de leerkracht, Intern Begeleider en specialist	blz. 4
3. visie	blz. 4
4. doelgroep	blz. 4
5. profielen van hoogbegaafde leerlingen	blz. 5
6. werkgroep hoogbegaafdheid SKOBOS	blz. 5
7. signalering en diagnostiek	blz. 6
8. onderwijsaanbod	blz. 7
9. deelname aan de bovenschoolse plusklas	blz. 7
10. rapportage	blz. 8
11. taken en rollen	blz. 8
12. bijlagen	
bijlage 1: een hoogbegaafd kind	blz. 10
bijlage 2: lijst 'signalen voor onderpresteren'	blz. 11
bijlage 3: profielen hoogbegaafde leerlingen	blz. 12
bijlage 4: observatielijst leerkrachten groep 1 - 2	blz. 14
bijlage 5: intakevragenlijst specifiek gericht op kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong	blz. 16
bijlage 6: menstekening scorelijst	blz. 18
bijlage 7: POP en interesselijst	blz. 20
bijlage 8: taken en rollen specialist hoogbegaafdheid:	blz. 22
bijlage 9: interessante onderwerpen van.....	blz. 23

1. Inleiding/voorwoord

Voor u ligt het beleidsplan Hoogbegaafdheid m.b.t. de bovenschoolse Plusklas van SKOBOS welke per 13 mei 2014 operationeel is.

Op de scholen van Skobos wordt veel aandacht besteed aan het geven van kwalitatief goed en gedifferentieerd onderwijs. Er wordt getracht om daarbij zoveel mogelijk rekening te houden met de verschillen die er tussen kinderen bestaan. Lag de focus van extra hulp vroeger op de leerlingen die het reguliere leerstofaanbod niet aankonden, het vizier richt zich de laatste jaren ook zeer zeker op die leerlingen die niet genoeg hebben aan dit basisarrangement.

Leerlingen die de leerstof zeer goed en eenvoudig verwerken, mogen de leerstof compacten, krijgen verrijkingsstof aangeboden of gaan in een enkel geval versneld door de basisschool (een jaargroep overslaan).

De afgelopen jaren zijn op sommige scholen 'plusklassen' ontstaan. Hier krijgen meer- en hoogbegaafde kinderen instructie bij projecten en ontvangen verdiepende en verrijkende leerstof die zij in hun eigen groep kunnen verwerken. In de 'plusklas' wordt ook gewerkt aan opdrachten met betrekking tot sociaal emotionele ontwikkeling.

De hierboven vermelde oplossingen bieden voor een aantal leerlingen uitkomst om zich verder te ontwikkelen. Echter het geeft vaak niet genoeg uitdaging aan leerlingen die hoogbegaafd zijn.

In hun eigen klas willen deze leerlingen niet opvallen en vertonen vaak sociaal wenselijk gedrag, zij passen zich aan aan hun omgeving of zij gaan juist ongewenst gedrag vertonen.

Binnen SKOBOS willen we ook voor de hoogbegaafde leerling onderwijs op maat bieden. Daarom is een bovenschoolse 'Plusklas' opgezet waar kinderen ruimte vinden om zichzelf te zijn. Eén dagdeel ontmoeten zij andere jongens en meisjes, die net zo intelligent zijn als zijzelf, 'dezelfde' taal spreken en tegen dezelfde problemen aanlopen.

We zijn ons ervan bewust dat hoogbegaafdheid al op jonge leeftijd gesignaleerd moet worden en we zullen dus moeten zorgen voor een goede signalering en een passend leerstofaanbod.

2. Doelstelling van dit beleidsplan

Dit beleidsplan is een compact en helder beleidsplan waarin duidelijkheid verschaft wordt over regels en afspraken die gelden voor de hoogbegaafden voorziening binnen SKOBOS.

De volgende uitgangspunten zijn daarbij bepalend:

- SKOBOS heeft een algemeen en overkoepelend beleid ten aanzien van hoogbegaafdheid.
- SKOBOS organiseert voor de doelgroep hoogbegaafde leerlingen een aanvullend en op de specifieke behoefte afgestemd onderwijsarrangement in deeltijdvoorziening op een centrale plaats.

2.1. Doelen m.b.t. de leerlingen

- Een ontwikkeling bieden die past bij het uitdagingsniveau, zodat het leerpotentieel maximaal wordt benut.
- Het begeleiden van leer- en sociale problemen die voortkomen uit de hogere begaafdheid.

- Het bieden van contact met ontwikkelingsgelijken.
- Het stimuleren tot excellentie (topprestaties leveren) door talenten te ontwikkelen.

2.2. Doelen m.b.t. de ouder(s) / verzorger(s)

- Het nadrukkelijk betrekken bij het ontwikkelingsproces van hun hoogbegaafde kind.
- Waar mogelijk kan de specialist de ouder(s) / verzorger(s) ondersteunen bij opvoedingsvragen rondom hun hoogbegaafde kind.

2.3. Doelen m.b.t. de leerkracht, Intern Begeleider en specialist

- Het nadrukkelijk betrekken bij het ontwikkelingsproces van het hoogbegaafde kind.
- Het ondersteunen bij didactische en pedagogische vragen rondom het hoogbegaafde kind.

3. Visie

Kinderen zijn uniek en wij accepteren dat er verschillen zijn tussen kinderen. Vanuit deze acceptatie willen we zoveel mogelijk recht doen aan een doorgaande, individuele ontwikkelingslijn voor de leerlingen. Deze lijn start vanuit de sociaal-emotionele basis en gaat door in de cognitieve ontwikkeling, waarbij we rekening houden met de wisselwerking tussen beide zaken.

Belangrijk is dat alle leerkrachten op dezelfde manier tegen hoogbegaafde kinderen aankijken. Daarbij erkennen wij dat van lang niet alle hoogbegaafde kinderen direct zichtbaar is dat zij een aparte, structurele benadering nodig hebben die gericht is op hun begaafdheid.

Onderpresteerders, kinderen die vanwege perfectionisme langzaam werken, kinderen met een chaotische leerstrategie of kinderen met een slechte werkhouding of motivatieproblemen: zij wekken niet altijd de indruk dat zij behoefte hebben aan een eigen beleid dat is gebaseerd op een visie op hoogbegaafdheid, Toch hebben zij die behoefte wel.

Ons uitgangspunt bij het lesgeven aan hoogbegaafde kinderen is om kinderen zowel pedagogisch (sociaal-emotioneel) als didactisch (cognitief) op hun eigen manier te benaderen. Het vormgeven van onderwijs aan hoogbegaafden begint bij de erkenning dat deze kinderen, net als ieder ander kind, recht hebben op onderwijs op maat, ook als dat betekent dat dit onderwijs afwijkt.

Daarnaast willen we met de bovenschoolse plusklas voor hoogbegaafde leerlingen recht doen aan de visie van SKOBOS waarin aangegeven wordt dat men inzet op brede talentontwikkeling van kinderen die aansluit bij wat kinderen aan vaardigheden en talenten hebben.

4. Doelgroep

Binnen de bovenschoolse plusklas bieden we ruimte aan leerlingen die over een hoge intelligentie beschikken en die vanwege persoonlijkheidseigenschappen en leereigenschappen de mogelijkheid in zich hebben om te komen tot prestaties van een hoogbegaafd niveau.

In alle groepen wordt middels de quickscan van het signaleringsinstrument SIDI-3 gekeken welke kinderen mogelijk hoogbegaafd zijn. Deze kinderen worden daarna ingevoerd in het DHH (Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid) om verder te kunnen signaleren.

Om discussie te voorkomen stellen wij de volgende eisen waaraan door kinderen voldaan moet worden om toegelaten te worden tot de hoogbegaafden voorziening:

- De NSCCT in groep 4 en de drempeltest in groep 7 kunnen een indicatie vormen. Door middel van een specifieke observatie kan dan bekeken worden of een leerling in aanmerking kan komen voor de bovenschoolse plusklas;

- een behaalde uitslag na afname van de SIDI-3 quickscan en het uitgewerkte rapport volgens het DHH waaruit naar voren komt dat we te maken hebben met een hoogbegaafde leerling;
- Bij onderpresteerders gebruiken we dezelfde instrumenten, maar zijn er specifieke combinaties van gedrag die een belangrijke indicatie kunnen zijn voor onderpresteren. (zie hiervoor bijlage 2: lijst 'signalen voor onderpresteren'.)

Naast de selectiecriteria zal met name een intakegesprek bepalen of een leerling op zijn/haar plaats zal zijn in de bovenschoolse plusklas. In het intakegesprek komen onder andere gedragskenmerken aan de orde. Op basis van het intakegesprek wordt besloten tot toelaten, een proeftijd of het advies om af te zien van deelname.

5. Profielen van hoogbegaafde leerlingen

Afhankelijk van de wijze waarop het kind zich in zijn/haar omgeving ontwikkelt, ontstaan er verschillende profielen van hoogbegaafde leerlingen. Er bestaat niet zoiets als 'de' hoogbegaafde leerling.

Als bijlage van dit beleidsplan wordt de indeling in profielen zoals deze is gemaakt door Betts & Neihart (1988) aangegeven (zie bijlage 3).

6. Werkgroep Hoogbegaafdheid SKOBOS

Omdat we in een ontwikkelingsfase zitten m.b.t. het beleid en uitvoering van beleid op het gebied van hoogbegaafdheid hebben we gekozen voor het tot stand brengen van een werkgroep. Het werken met werkgroepen is verankerd in de organisatie van SKOBOS.

De werkgroep hoogbegaafdheid bestaat uit de leerkracht van de bovenschoolse plusklas, een leerkracht LB die het projectplan heeft geschreven en een van de directeuren van SKOBOS.

Deze personen bereiden beleid voor, volgen de uitvoering van het beleid en evalueren dit. Tijdens de besprekingen is het College van Bestuur, de opdrachtgever, met regelmaat aanwezig.

Daarnaast draagt de werkgroep zorg voor het regelmatig aankaarten van de problematiek rondom hoogbegaafdheid in het team.

De werkgroep hoogbegaafdheid heeft zich voornamelijk gericht op de opzet van een bovenschoolse plusklas. Vanaf mei 2014 moet deze bovenschoolse plusklas operationeel zijn.

Vanaf november 2013 zijn de coördinatoren hoogbegaafdheid van de afzonderlijk scholen nadrukkelijker in beeld gekomen en zorgen zij voor de uitvoering van het beleid stuk Hoogbegaafdheid op de scholen.

De coördinatoren hoogbegaafdheid van de scholen zorgen ervoor dat in het begin van het schooljaar de Sidi-3 afgenomen wordt (na 6-8 weken) en onderhouden het contact met de begeleider van de bovenschoolse plusklas.

7. Signalering en diagnostiek.

Om de hoogbegaafde kinderen binnen SKOBOS te kunnen signaleren willen we een eenduidige procedure doorlopen.

De te nemen stappen zijn:

- afname van stap 1B van het signalerings- en diagnosticeringsprotocol SIDI-3 bij alle leerlingen van groep 1 t/m 8.

- gesprek met IB-er, leerkracht en coördinator hoogbegaafdheid over de leerlingen die als ‘mogelijk hoogbegaafd’ naar voren komen. Hierbij worden ook het LOVS, de observaties van de leerkracht en toetsgegevens van NSCCT (groep 4) en de drempeltest (groep 7) meegenomen.
Bij een vermoeden van onderpresteren heeft de leerkracht de lijst ‘signalen voor onderpresteren’ ingevuld (zie bijlage 2).
- Kinderen die vanuit de SIDI-3 en het overleg tussen IB+ coördinator HB+ leerkracht in aanmerking komen voor het invullen van het DHH worden voorgelegd aan Marianne Louwerse (leerkracht bovenschoolse plusklas).
Marianne stelt dieptevragen om te ontdekken of de kinderen ook echt voor de plusklas van SKOBOS in aanmerking komen, dus ook het etiket “SKOBOS Hoogbegaafd” krijgen.
- Er vindt een gesprek plaats met de ouder(s)/verzorger(s) over het invullen van het DHH en het DHH wordt ingevuld door ouder(s)/verzorger(s) en leerkrachten.
- DHH wordt ingevuld door ouder(s)/verzorger(s) en leerkrachten.
- De uitslag van het DHH wordt geïnterpreteerd door IB + leerkracht + coördinator HB en er wordt al dan niet het etiket “SKOBOS Hoogbegaafd” geplakt.
De lijst met namen wordt daarbij aan Marianne Louwerse voorgelegd.
De ouders vullen indien nodig de lijst ‘signalen voor onderpresteren’ in.
- Er vindt een gesprek plaats met de ouder(s)/verzorger(s) n.a.v. het DHH.
Daarbij wordt aangegeven wat de bevindingen zijn en of de leerling deel gaat uitmaken van de plusklas van SKOBOS.
Als de leerling niet naar de plusklas van SKOBOS gaat zal aangegeven worden welke onderwijs-begeleiding er voor hem/haar op school georganiseerd gaat worden.

Bij de signalering en diagnostiek wordt binnen SKOBOS gebruik gemaakt van :

het Si-Di 3 protocol

Het Si-Di 3 protocol wordt gebruikt voor een eerste signalering waarbij naar alle leerlingen wordt gekeken.

het Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid. (DHH)

Het DHH wordt ingezet wanneer uit het Si-Di 3 blijkt, dat er een vermoeden van hoogbegaafdheid is.

Lijst “signalen voor onderpresteren”. (zie bijlage 2)

Observatielijst leerkrachten groep 1 – 2 (zie bijlage 4)

Profielen hoogbegaafde leerlingen (zie bijlage 3)

Het CITO-LOVS

Binnen SKOBOS wordt het CITO-LOVS gebruikt als leerlingvolgsysteem m.b.t. de cognitieve ontwikkeling van kinderen.

WISEON, KIIK, SCOL

Binnen SKOBOS worden deze leerlingvolgsystemen gebruikt als leerlingvolgsysteem m.b.t. de sociaal-emotionele ontwikkeling en persoonlijkheids- en gedragsaspecten van kinderen.

voor kleuters:

- een menstekening op de eerste dag dat het kind binnenkomt
- een intakegesprek met de ouders
- een vragenlijst voor de ouders

extern advies

Dit geldt bij leerlingen wiens capaciteiten nog redenen tot twijfel geven.

8. Onderwijsaanbod

Bij het onderwijsaanbod worden enkele accenten gelegd met een aanvullend, afgestemd en uitdagend onderwijsaanbod:

Aanbod specifiek op sociaal-emotionele vaardigheden.

Hoogbegaafde kinderen hebben in principe niet meer of vaker problemen met hun sociaal-emotionele ontwikkeling. Bij een aantal kinderen zal dit echter wel zo zijn en is er sprake van bijvoorbeeld aansluitingsproblemen, taakgericht werken, afhankelijkheid, zelfcontrole, verstorend gedrag.

In de toelatingsprocedure zijn deze aspecten niet als contra-indicatoren opgenomen, omdat het niet de bedoeling is om kinderen uit te sluiten van deelname. In de ontwikkeling naar een verder afgestemd aanbod stelt de werkgroep hoogbegaafdheid voor in de ontwikkeling naar een optimale vormgeving van de plusarrangementen dit aspect aandacht te geven.

Aanbod gericht op metacognitieve vaardigheden en leren leren.

In de bovenschoolse plusklas is het van belang de leerling het eigen leerproces te leren managen. Aandacht voor de metacognitieve vaardigheden is daarbij van belang.

De metacognitieve vaardigheden zijn de vaardigheden die de leerling nodig heeft om zijn taken uit voeren. Het gaat om analyseren van een taak, het stellen van doelen, het plannen en het evalueren tijdens en na een taak met als leerpunten onder meer reflecteren op het eigen leerproces, reflecteren op groepsprocessen, het eigen leerproces sturen, een planning maken en zichzelf aan de eigen planning houden, persoonlijke leerdoelen stellen, gedisciplineerd, efficiënt en accuraat werken, monitoren van het leerproces, bijstellen van doelen en activiteiten en het bewaken van en omgaan met emotionele blokkades.

Aanbod gericht op uitdagende projecten.

In het onderwijsaanbod dient rekening gehouden te worden met de kenmerken van de leerlingen zoals de leerstijlen, de leerbehoeften, de leerpotentie, de specifieke interesses, het abstract denkvermogen.

Dit bepaalt de didactische werkvormen, de samenwerkingsvormen en het aanbod van nieuwe leergebieden zoals bijvoorbeeld vreemde talen, techniek, filosofie, natuurkunde etc.

9. Deelname aan de bovenschoolse plusklas.

De leerlingen die als 'hoogbegaafd' uit de signalering en diagnostiek komen, mogen in principe naar de bovenschoolse plusklas.

10. Rapportage.

Twee keer per jaar wordt een verslagje geschreven en bijgevoegd als inlegvel in het leerlingen-rapport.

De aspecten die aan bod komen zijn: zelfbeeld, omgang, werkhouding en vakinhoudelijk.

De leerkracht van de bovenschoolse plusklas zal bij de overdracht van het verslag naar de desbetreffende leerkrachten een korte mondelinge toelichting geven, zodat de leerkracht dit tijdens een 10-minutengesprek met de ouder(s)/verzorger(s) mee kan nemen.

11. Taken en rollen.

De directeur.

Betrokkenheid van de directeur bij hoogbegaafdheid is er vooral op het gebied van beleidsvoering en kwaliteitsbewaking.

De specialist begaafdheid.

Voor de taken van de Specialist Begaafdheid zie bijlage 6.

Bij het beschrijven van de taken en rollen van de Specialist Begaafdheid is van het volgende boek gebruik gemaakt: "Begaafd Begeleiden". De competentiematrix voor de Specialist Begaafdheid (2011).

De Intern Begeleider.

Er is regelmatig contact met leerkracht en ouders tijdens het proces van diagnose t/m deelname aan de bovenschoolse plusklas.

De IB-er geeft bij de leerkracht aan dat de Si-Di 3 moet worden ingevuld en dat de leerling eventueel moet worden doorgetoetst.

Bij het vermoeden van onderpresteren zorgt de IB-er voor het invullen van de lijst "signalen voor onder-presteren".

De IB-er meldt het kind eventueel aan voor onderzoek door de orthopedagoog.

De IB-er interpreteert samen met de leerkracht en de specialist de Si-Di 3 en DHH.

De leerkracht.

De eindverantwoordelijkheid voor de hoogbegaafde leerling ligt bij de groepsleerkracht. Die wordt geacht een stimulerende en uitdagende rol te spelen in de ontwikkeling.

Bijzonderheden vanuit de bovenschoolse plusklas worden per mail doorgegeven aan de groepsleerkracht en andersom.

De groepsleerkracht heeft twee maal per jaar een overleg met de leerkracht van de bovenschoolse lesvoorziening.

De groepsleerkracht levert gegevens voor het Si-Di 3 protocol en eventueel het DHH.

De resultaten worden door de leerkracht, de specialist begaafdheid en de IB-er besproken en daarna met de ouder(s)/verzorger(s) gecommuniceerd.

De leerling.

Vóór de deelname aan de bovenschoolse plusklas vult de leerling een 'Lijst onderwijsbehoeften voor samenwerkingsplan' in en een interesselijst (zie bijlage 5).

Aan de hand hiervan wordt een POP (persoonlijk ontwikkelingsplan) opgesteld.

De leerkracht van de bovenschoolse plusklas heeft twee maal per jaar een gesprek met de leerling over het welbevinden. Tijdens dit gesprek wordt ook het POP besproken.

De ouder(s)/verzorger(s).

Ouder(s)/verzorger(s) worden betrokken bij de intake.

Als er een vermoeden van hoogbegaafdheid wordt onderzocht (op basis van de signalering uit Si-Di 3), dan worden de ouder(s)/verzorger(s) daarvan op de hoogte gesteld.

Op aangeven van de IB-er kan er een diagnostisch onderzoek worden gestart. De ouder(s) / verzorger(s) wordt gevraagd om gegevens aan te leveren voor het DHH. Over de uitslag vindt een gesprek plaats.

Als de uitkomst van het DHH is dat er verder onderzoek noodzakelijk is, wordt dit met de ouder(s) / verzorger(s) besproken. Aan de ouder(s)/verzorger(s) wordt toestemming gevraagd voor een onderzoek door de orthopedagoog. Ouders geven al dan niet toestemming tot plaatsing in de bovenschoolse plusklas.

De orthopedagoog.

De orthopedagoog meet naar aanleiding van signalering en diagnostisering met Si-Di 3 en DHH de intelligentie van de leerling.

De orthopedagoog is tijdens de afname van de WISC ook gefocust op kenmerken van gedragsstoornissen, de eigenwaarde en het zelfbeeld van de leerling, zelfstandigheid, faalangst en perfectionisme. De orthopedagoog geeft naar aanleiding hiervan een advies over de toelating.

12. Bijlagen

Bijlage 1:

Een hoogbegaafd kind:

- is snel van begrip;
- kan grote denk- en leerstappen maken;
- kan verworven kennis goed toepassen;
- beschikt over een groot probleemoplossend vermogen;
- beschikt over een groot analyserend vermogen;
- beschikt over een goed geheugen;
- toont een brede algemene interesse;
- is een doorvrager;
- is een scherp waarnemer;
- is verbaal vaardiger dan leeftijdgenoten;
- valt op door een origineel gevoel voor humor;
- toont een creatief denkvermogen;
- denkt buiten de reguliere kaders;
- wekt de indruk geestelijk vroegrijp te zijn;
- zoekt uitdagingen;
- toont een groot doorzettingsvermogen wanneer het uitgedaagd wordt;
- kan zich sterk concentreren wanneer de activiteit aansluit bij interessegebieden;
- is perfectionistisch ingesteld;
- is in staat tot zelfreflectie;
- heeft een grote behoefte aan autonomie;
- accepteert regels en tradities niet klakkeloos maar bevraagt deze;
- zoekt ontwikkelingsgelijken in oudere kinderen.

Naast intelligentie spelen persoonlijkheids- en omgevingsfactoren een grote rol.

Een hoogbegaafde is een snelle en slimme denker, die complexe zaken aankan.

Een hoogbegaafde is autonoom, nieuwsgierig en gedreven van aard. Een hoogbegaafde is een sensitief en emotioneel mens, intens levend. Hij of zij schept plezier in creëren.

pienter hoogintelligent	hoogintelligent begaafd
weet de antwoorden	stelt de vragen
is belangstellend	is nieuwsgierig
is aandachtig	is geestelijk en lichamelijk betrokken
heeft goede ideeën	heeft wilde, aparte ideeën
werkt hard	lijkt te spelen maar heeft goede resultaten
beantwoordt de vragen	gaat de discussie aan op details, weidt uit
zit in de top van de groep	is de groep voorbij
luistert belangstellend	laat sterke emoties en meningen zien
leert makkelijk	weet het al
heeft 6 tot 8 herhalingen nodig	heeft 1 tot 2 herhalingen nodig
begrijpt hoe ideeën in elkaar zitten	creëert ideeën
houdt van omgaan met leeftijdsgenoten	houdt van omgaan met volwassenen
begrijpt de bedoeling	trekt conclusies
werkt opdrachten uit	zet opdrachten uit
is ontvankelijk	is intensief

kopieert nauwgezet	ontwerpt iets nieuws
vindt school leuk	vindt leren leuk
neemt kennis op	speelt met kennis
technisch	uitvinder
kan goed onthouden	kan goed inschatten
houdt van stapsgewijze informatie	gedijt op complexiteit
is aandachtig	is scherpe observator
is tevreden met wat hij leert	is zeer kritisch over zichzelf

Bijlage 2:

Lijst 'signalen voor onderpresteren'.

Onderstaande lijst is bedoeld om een beeld te krijgen van het risico op onderpresteren bij een kind. Herken je **meer dan vijf punten**, ga dan als leerkracht en ouders met elkaar in gesprek om te zien of het gedrag op school en thuis dezelfde tendens vertoont. Als dat zo blijkt te zijn, bevat het boek 'Onderpresteren op de basisschool' verschillende suggesties om het kind 'bij de les' te krijgen.

Kenmerken op school

- ☐ Gemiddelde tot hoge intelligentie
- ☐ Wisselende resultaten, binnen vakken en tussen vakken onderling
- ☐ Scoort het beste op 'inzicht'-stof, niet op 'stamp'-stof
- ☐ Drukt zich mondeling (veel) beter uit dan schriftelijk
- ☐ Stelt werk tot het laatste moment uit
- ☐ Spant zich in de klas zo min mogelijk in, werkt langzaam
- ☐ Langetermijnprojecten komen meestal niet van de grond
- ☐ Levert werk soms niet in
- ☐ Heeft geen interesse voor de nabespreking van ingeleverd werk
- ☐ Blijkt vaak materialen niet op orde te hebben (kapot, vergeten, 'kwijt')
- ☐ Weet niet wat er verwacht wordt, mist informatie over opdrachten
- ☐ Goede bedoelingen en voornemens maar weinig resultaat
- ☐ Toont wel belangstelling voor doelen, pleegt geen inspanning om ze te bereiken
- ☐ Gemakkelijk afgeleid
- ☐ Vermijdt nieuwe taken en uitdaging
- ☐ Vindt alles 'saai', moeilijk te motiveren
- ☐ Geeft soms blijk van onrealistisch hoge standaarden/verwachtingen ten opzichte van zichzelf
- ☐ Blijkt op andere momenten een negatief zelfbeeld te hebben ('ik kan het toch niet')
- ☐ Hangt de clown uit in de klas
- ☐ Is dromerig en afwezig

Gedrag thuis

- ☐ Vertelt weinig tot niets over school
- ☐ Toont geen trots over schoolprestaties/producten
- ☐ Brengt papieren en boodschappen van school vaak niet over
- ☐ Voorkeur voor passieve tijdspassing (televisie, gamen, hangen)
- ☐ Zoekt naar de kortste weg (kantjes eraf lopen, valsspelen, 'cheats')
- ☐ Vertelt niet altijd de (hele) waarheid
- ☐ Heeft moeite met verliezen bij spelletjes en sport
- ☐ Geeft snel anderen de schuld als er iets misgaat
- ☐ Begint veel, maakt weinig af
- ☐ Heeft de neiging zich te verliezen in een obsessieve hobby
- ☐ Maakt een vermoeide/ontmoedigde indruk
- ☐ Geeft snel op, hulpeloos
- ☐ Investeert weinig in een sociaal leven, weinig vrienden
- ☐ Neemt weinig verantwoordelijkheid voor de omgeving (eigen kamer, taken in huis)

Bijlage 3

profielen hoogbegaafde leerlingen:

	gedragskenmerken	herkenning	begeleiding van school
<u>Profiel I</u> de succesvolle leerling	• perfectionistisch • goede prestaties • zoek bevestiging van de leerkracht • vermijdt risico • accepterend en conformerend • afhankelijk	• schoolprestaties • prestatietests • intelligentietests • nominatie door leerkracht	• versneld en verrijkt curriculum • ontwikkelen van persoonlijke interesses • vooraf testen, uitsluitend leerstof die nog niet beheerst wordt: leerstof inkorting • contact met ontwikkelings-gelijken • ontwikkeling van vaardigheden voor zelfstandig leren • mentor • begeleiding van school- en beroepsloopbaan.
<u>Profiel II</u> de uitdagende leerling	• corrigeert de leerkracht • stelt regels ter discussie • is eerlijk en direct • grote stemmingswisselingen • vertoont inconsistente werkwijzen • slechte zelfcontrole • creatief • voorkeur voor activiteit en discussie • komt op voor eigen opvattingen • competitief	• nominatie door medeleerlingen • nominatie door ouders • interviews • geleverde prestaties • nominatie door volwassene buiten het gezin • creativiteitstests	• tolerant klimaat • zoveel mogelijk bij passende leerkracht plaatsen • cognitieve en sociale vaardigheden trainen • directe en heldere communicatie met de leerling • gevoelens toestaan • mentor • zelfwaardering opbouwen • gedrag besturen met contracten • verdieping
<u>Profiel III</u> De onderduikende leerling	• ontkent begaafdheid • doet niet mee in programma's voor meer begaafde leerlingen • vermijdt uitdaging • zoekt sociale acceptatie • wisselt in vriendschappen	• nominatie door begaafde medeleerlingen • nominatie door ouders • prestatietests • intelligentietests • prestaties	• begaafdheid herkennen en adequaat opvangen • niet participeren in speciale activiteiten toestaan • sexe-rolmodellen geven (vooral meisjes) • doorgaan met informeren over opleidings- en beroeps-mogelijkheden

<u>Profiel IV</u> de drop-out	• neemt onregelmatig deel aan onderwijs • maakt taken niet af • zoekt buitenschoolse uitdaging • verwaarloost zichzelf • isoleert zichzelf • creatief • bekritiseert zichzelf en anderen • werkt inconsistent • verstoort, reageert af • presteert gemiddeld of minder • defensief	• analyse van verzameld werk • informatie van leerkrachten uit het verleden • discrepantie tussen intelligentiescore en geleverde prestaties • inconsistenties in prestaties • creativiteitstests • nominatie door begaafde medeleerlingen • geleverde prestaties in niet-schoolse settings	• diagnostisch onderzoek • groepstherapie • niet-traditionele studievastigheden • verdieping • mentor • niet-traditionele leerervaringen
<u>Profiel V</u> de leerling met leer- en/of gedragsproblemen	• werkt inconsistent • presteert gemiddeld of minder • verstoort, reageert af	• sterk uiteenlopende resultaten op onderdelen van een intelligentietest • herkenning door relevante anderen • herkenning door leerkracht met ervaring met onderpresteerders • interview • wijze van presteren	• plaatsing in programma voor begaafden • voorzien van benodigde bronnen • niet-traditionele leerervaringen • begin met onderzoek en ontdekkingen • tijd met ontwikkelingsgelijken doorbrengen (niet per se leeftijdgenoten) • individuele begeleiding
<u>Profiel VI</u> de zelfstandige leerling	• goede sociale vaardigheden • werkt zelfstandig • ontwikkelt eigen doelen • doet mee • werkt zonder bevestiging • werkt enthousiast voor passies • creatief • komt op voor eigen opvattingen • neemt risico	• bereikte schoolresultaten • producten • prestatietests • interviews • nominatie door leerkracht, klasgenoot, ouders, zichzelf • intelligentietests • creativiteitstests	• ontwikkelen van een lange termijn plan voor studie • versneld en verrijkt curriculum • belemmeringen in tijd en plaats wegnemen • vooraf testen, uitsluitend leerstof die nog niet beheerst wordt: leerstof inkorting • mentor • begeleiding van school- en beroepsloopbaan. • vervroegde toelating tot vervolgopleiding
overgenomen uit Betts, G.T. & Neihart, M. (1988). Profiles of the Gifted and Talented. Gifted Child Quarterly , 32(2), 248-253. © vertaling: CBO-KUN.			

Observatielijst voor leerkrachten groep 1-2

Groep _____ Leerkracht _____ Datum _____

[illegible]

Bij leerlingen met **5 of meer score sterk aanwezig of twijfel** gaat u door naar deel 2.

9

Signaal van zorg over zelfbeeld, omgang en werkhouding

[illegible]

Besprek de resultaten en conclusie van de jaarlijkse signalering met de talentcoach of intern begeleider.

Bijlage 5

Intakevragenlijst specifiek gericht op kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong:

Is uw kind nieuwsgierig naar de wereld om zich heen?

Waaraan merkt u dat? (Bijv. Stelt veel (waarom)vragen, ruime belangstelling, observeert veel, anders ...)

Met wie speelt uw kind graag? alleen/ leeftijdgenootjes/ jongere kinderen/ oudere kinderen/

Zijn er in het onderstaande lijstje eigenschappen die u van toepassing vindt op uw kind? Zo ja, welke?

Gevoelig/ zorgzaam/ kan zich verplaatsen in een ander/ onderzoekend/opmerkzaam/ betrokken/ initiatiefrijk/ fantasierijk/ groot voorstellingsvermogen/ gevoel voor humor/ doorzettingsvermogen/ creatief/ perfectionistisch

Kan uw kind goed dingen onthouden?

Wat vindt u van de woordenschat van uw kind ten opzichte van andere kinderen van dezelfde leeftijd?

Spreekt uw kind in goede verstaanbare zinnen?

Heeft uw kind interesse in boekjes en lezen? Kent het al bepaalde letters?

Is uw kind al bezig met tellen en cijfers?

Heeft uw kind interesse in:

- ☐ Puzzelen Aantal stukjes:
- ☐ Bouwen met constructiemateriaal Welk?
- ☐ Voorbeelden nabouwen
- ☐ Gezelschapsspelletjes Welke?
- ☐ Denkspelletjes
- ☐ Rollenspel

Heeft uw kind nog andere specifieke interesses? Zo ja, welke?

Hoe lang kan uw kind geconcentreerd met iets bezig zijn?

Bedenkt het kind van te voren wel eens plannen wat het gaat doen? Zo ja, kunt U daar een voorbeeld van geven?

Wat vindt uw kind ervan om naar school te gaan? (Heeft het bepaalde verwachtingen?)

Bijlage 6:

Menstekening scorelijst –

Materiaal: een potlood en een vel ongelinieerd papier.

De menstekening wordt gescoord volgens de normen van 'Goudenough'.

De menstekening kan in combinatie met andere instrumenten gebruikt worden als index voor het cognitief functioneren (ter Laak, van Rijswijk, van Leuven & Brugman 2000).

Vanwege mogelijk aanpassingsgedrag is het van belang om de jongste kleuters de tekening niet te laten maken aan een tafelgroep met jongste kleuters.

Koppoteling tekenen, is de kans aanwezig, dat de kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong zich aanpast en ook een koppoter gaat tekenen.

Het is van belang om de opdracht te geven 'teken een mens' en niet 'teken jezelf'.

Instelling en realiseren zich op voorhand dat het poppetje dat ze kunnen tekenen niet zal lijken op hun spiegelbeeld. De opdracht 'teken een mens' biedt vrijheid: de kenmerken van een mens zijn twee armen, twee benen, een lijf en een hoofd.

Ieder element in de tekening waardeert men met 1 punt. Halve punten worden niet gegeven.

1. Hoofd.
2. Beide benen of één 'en profil'.
3. Beide armen. De vingers alleen zijn niet voldoende, behalve wanneer er tussen deze en het lichaam een ruimte is vrijgelaten.
4. Romp, hetzij als een enkele lijn of in 2 dimensies.
5. Lengte van de romp groter van afmeting dan de breedte.
6. Schouders duidelijk aangegeven.
7. Armen en benen aan een willekeurig punt van de romp of aan de hals bevestigd.
8. Armen en benen op de juiste hoogte van de romp bevestigd.
9. Hals.
10. De omtrek van de hals vormt een voortzetting van die van hoofd, romp of beide samen.
11. Een of beide ogen.
12. Neus.
13. Mond.
14. Neus en mond door twee lijntjes aangegeven.
15. Neusgaten.
16. Haren.
17. Haren beter weergegeven dan door een verbreding van het hoofd of een golvende beweging.
18. Aanduiding van kleren (knopen of hoed).
19. Twee ondoorzichtige kledingstukken (hoed, broek of jas bijvoorbeeld).
20. Volledige ondoorzichtige kleding (mouwen, broekrand).
21. Vier duidelijk te onderscheiden kledingstukken (hoed, broek, schoenen, vest, das).
22. Vak- of uniformkleding zonder fouten.

23. Vingers aan beide handen of aan de enig zichtbare hand..
24. Het juiste aantal vingers aan beide handen of aan de zichtbare hand..
25. De verhouding lengte: breedte van de vingers is juist. De vingers wijken niet uiteen.
26. De duim is van de overige vingers te onderscheiden door stand en lengte..
27. Handen van vingers en arm te onderscheiden.
28. Eén of meer gewrichten van de armen is aangegeven.
29. Eén of meer gewrichten van de benen aangegeven..
30. Afmeting van het hoofd niet groter dan de helft en niet kleiner dan een tiende van de romp.
31. Lengte van de armen niet tot aan knieën reikend.
32. Lengte van de benen niet kleiner dan die van de romp en niet groter dan tweemaal de romp.
33. De lengte van de voeten is groter dan de hoogte.
34. Zij bedraagt minder dan een derde van de lengte van het been en meer dan een tiende van de totale lengte van het been.
35. Beide benen en armen hebben twee dimensies.
36. Hiel.
37. Uitdrukking van de motorische coördinatie in de lijnen van de omtrek (het harmonisch samenwerken van de verschillende lichaamsdelen bij het weergeven van een bepaalde beweging).
38. Idem in die van de gewrichten.
39. Idem in die van de omtrek van het hoofd.
40. Idem in die van de omtrek van de romp.
41. Idem in die van de omtrek van benen en armen.
42. Idem in de symmetrie van het gelaat.
43. Oren.
44. Juiste stand en afmeting van de oren.
45. Details van de ogen. Wenkbrauwen, oogharen of beide.
46. Pupillen aangegeven.
47. Afmeting van de ogen. Lengte groter dan de hoogte.
48. De blikrichting van het oog komt in de plaatsing van de pupil in het 'en profil' weergegeven gelaat of in de vorm van het oog (cirkelsector) tot uitdrukking.
50. Kin duidelijk van de onderlip gescheiden.
51. Hoofd, romp en voeten en profiel. Eén fout wordt door de vingers gezien.
52. Foutloos profiel.

LEEFTIJD	PUNTEN
3	2
4	6
5	10
6	14
7	18
8	22
9	26
10	30
11	34
12	38
13	42

Bijlage 7:

POP en interesselijst.

Lijst onderwijsbehoeften voor samenwerkingsplan (POP)		
Datum:	Naam:	Groep:
School:	Leerkracht(en):	

Uitleg: Doe eerst het volgende: *) Streep door wat je niet meer hoeft te leren! Vul daarna in bij kolom A : naar mate dat dit een kwaliteit van je is: +, ± of -. kleur daarna drie hokjes groen: je top 3 en drie hokjes geel: je top 3: je 3 belangrijkste leerpunten. Vraag je ouders om (op de computer!) hetzelfde te doen in kolom B en je meester(s) of juf(fen) in kolom C (Plusklas: D) Alleen zij gebruiken **geen** +/±/- , maar ✓ of ? naar gelang zij ermee eens zijn of twijfels hebben.

LEREN LEVEN

1 Zelfvertrouwen, zelfkennis, zelfstandigheid, zelfverantwoordelijkheid	A	B	C	D	Toelichting:
Jezelf durven zijn in de groep / jezelf kunnen aanpassen*					
Goed tegen kritiek kunnen / kritiek durven te geven*					
Fouten durven maken / Leren van fouten* (perfectionisme)					
Zelf een doordacht kiezen / Niet teveel twijfelen*					
Niet te snel / maar ook niet te laat hulp vragen*					
2 Samenwerkingsvermogen	A	B	C	D	Toelichting:
Aardig / behulpzaam zijn voor anderen*					
Goed luisteren wat de ander bedoelt /zelf met ideeën komen*					
Taken verdelen: niet bazig zijn / nee durven zeggen*					
Vrienden maken met andere kinderen / praten met volwassenen*					
3 Communicatievermogen Gehoord, gezien en begrepen worden	A	B	C	D	Toelichting:
Leesbaar schrijven en oog hebben voor hoe je werk eruit ziet					
Met zelfvertrouwen presenteren (hoort ook bij 1)					
De kern van een onderwerp begrijpelijk presenteren					
Presenteren: mondeling/ schriftelijk/ met de computer/ artistiek/ e.a.*					

LEREN LEREN

4 Doorzettingsvermogen	A	B	C	D	Toelichting:
Werken aan echt moeilijke opdrachten: rekenen/wiskunde					
Werken aan echt moeilijke opdrachten: lezen / taal					

Werken aan echt moeilijke opdrachten: projecten Kwaliteit leveren, niet snel tevreden zijn/niet te traag zijn*					
5 Leervermogen en de discipline dit te gebruiken	A	B	C	D	Toelichting:
Verschillende aanpakken bij rekenen kennen / gebruiken					
Verschillende aanpakken bij samenvatten kennen / gebruiken (We gaan o.a. oefenen met: mindmap en conceptmap)					
Verschillende aanpakken bij meerkeuzevragen kennen / gebruiken					
6 Oefenvermogen Laten zien dat je ook wil/kan oefenen als dat nodig is	A	B	C	D	Toelichting:
Oefenen van rekentafels (+,-,x,:) en cijferen					
Oefenen van woordjes (lezen, spelling, Engels, e.d.)					
Oefenen thuis (topografie, ander leerwerk, muziekinstrument, e.d.)					

LEREN DENKEN

7 Organisatievermogen Eerst denken dan doen: plannen maken	A	B	C	D	Toelichting:
Je werk in stappen verdelen, je daar aan houden(zie ook 5, 6 en 8)					
Op tijd klaar zijn, spullen op tijd meebrengen					
8 Onderzoek- en ontwerpvermogen	A	B	C	D	Toelichting:
Onderzoeksvragen kunnen stellen (ook filosoferen)					
Stappen van onderzoekend leren kennen en gebruiken					
Stappen van ontwerpend leren kennen en gebruiken					
9 Reflectievermogen Je sterke en zwakke kanten kennen	A	B	C	D	Toelichting:
Je kwaliteiten, valkuilen, afkeren en je uitdagingen kennen (zie ook 1)					
Anderen ook echte tops en echte tips kunnen geven (zie ook 1)					

Bijlage 8:

De taken en rollen van de Specialist Begaafdheid.

- De Specialist Begaafdheid ondersteunt collega's bij het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen (bijvoorbeeld bij compacten en verrijken, versnellen) zonder dit proces over te nemen. Dit betreft advisering en coaching. Daarbij wordt rekening gehouden met de mogelijkheden en beperkingen die collega's aangeven.
- Overdragen van kennis van begaafdheid. De Specialist zal zelf op de hoogte moeten blijven van actuele ontwikkelingen ten aanzien van onderwijs en begeleiding van hoogbegaafde leerlingen. Daarnaast zal de meest actuele en voor het team functionele kennis overgedragen worden.
- De Specialist kan een ondersteunende rol spelen bij het invullen en interpreteren van de gegevens van Si-Di 3 en DHH.
- De Specialist controleert de uitvoering en adviseert in de doorgaande lijn in de begeleiding van hoogbegaafde leerlingen. Bijvoorbeeld evalueren van het beleid met leerkrachten of evalueren van onderwijsaanpassingen met leerkrachten, leerlingen en/of ouders.
- De Specialist biedt ondersteuning bij het scheppen van randvoorwaarden voor een veilig schoolklimaat voor hoogbegaafde leerlingen.
- De Specialist ondersteunt bij en adviseert over speciale zorg bij leerlingen die vallen onder de groep leerlingen die we als hoogbegaafd en speciaal herkennen. Binnen het zorgteam kan de specialist ingeschakeld worden om specifieke hulpvragen met betrekking tot hoogbegaafdheid te begeleiden. Dit kan bijvoorbeeld op het gebied van sociaal-emotioneel functioneren als bij leerlingen die belemmerd worden door een leer- en/of persoonlijkheidsstoornis.
- De Specialist organiseert en verzorgt de lessen aan de bovenschoolse plusklas. De ontwikkeling van de inhoud en de vormgeving horen hierbij, maar ook de overdracht van gegevens naar de reguliere groep.

Bijlage 9:

Interessante onderwerpen van

Datum:

ER STAAN HEEL MOEILIJKE WOORDEN IN DEZE LIJST! Stel een vraag als je iets niet begrijpt !!!		
dieren	kunstenaars	archeologie
architectuur	biologie	astronomie (sterrenkunde)
schrijvers	kastelen/ridders	vaderlandse geschiedenis
striptekenaars	communicatie	2e Wereldoorlog
chemie (scheikunde)	cowboys/indianen	misdaad
de toekomst	het oude Egypte	biologisch evenwicht
dromen	energie	verkiezingen
economie	proefjes doen	milieu
herkomst van woorden	bekende personen	ontwikkelingshulp
sagen/legenden/mythen	studies over de toekomst	geologie
fossielen	genetisch onderzoek	ijstijd
stamboomonderzoek	luchtvaart	plaatselijke geschiedenis
geografie,	medicijnen	muziek
uitvindingen	bestuderen van zeeën	piraten
toverkunst	fotografie	vervuiling
dino's	dichten, poëzie	gebarentaal/mime
fobieën	robotten	poppenspel
toneelstukken/-spelen	belangrijke mensen	machines
koningen	transport	stenografie
rakettenbouw	oorlogen	kleuren en hun betekenis
het weer	ontdekkingsreizen	mode/kleding
communisme	vulkaan	ons brein, onze hersens
dans/ballet	psychologie	ons geheugen
dromen uitleggen	kinderarbeid	Boeddhisme
evolutie	binnenhuisarchitectuur	piramides
fractals (wiskunde)	Chinees	Het Higgs deeltje
tijdreizen	kunst	wet
mineralen	prehistorie	stenen
(land-)kaarten	ruimtevaart	aardbeving
Russisch		

Zet kruisjes bij de onderwerpen die je interessant vindt. Je mag er zelf ook onderwerpen bij schrijven. Als je dat gedaan hebt maak je een top 5 door bij één van de kruisjes een 1, 2, 3, 4 of 5 te schrijven.

Bijdrage van de critical friends.

Heb je toestemming om namen te gebruiken?

Het woord *hoe* klinkt voor mij vreemd (stom maar kan het niet uitleggen) optie: Op welke manier?

Wie zijn *we*?

Ik lees het bovenstaande niet echt als een probleemstelling. Er worden namelijk al veel oplossingen, manieren aangegeven hoe je dit gaat aanpakken.

Hier gebruik je wel het jaartal en volgens mij moet je het de eerste keer dat je de naam noemt vermelden en later niet meer, maar dat weet ik niet zeker.

Hoort dit in het hoofdstuk theorie?

Deze term heb je al vaker genoemd, maar hier pas met uitleg. Zou ik eerder gebruiken.

Volgens mij is beginnen met daarom, geen zakelijk taalgebruik. Ik heb veel gehad aan de site *taaladvies*, daar kun je veel info en tips vinden.

Afkorting, 1 keer helemaal uitschrijven daarna zijn volgens mij de letters voldoende. Dat moesten wij in ieder geval in ons onderzoek

Wat betekent dat voor je onderzoek?

Je spreekt over “*we*”. Doe jij het onderzoek samen met iemand?

Verleden tijd en tegenwoordige tijd lopen soms door elkaar heen.

Wordt de taxonomie later nog onderbouwd?

En de (hoogbegaafde) kinderen en hun ouders??

Hier zou een tussenzin op zijn plaats zijn om aan te geven waarom je de volgende opsomming gaat maken. Iets in de zin van: de theoretische uitgangspunten hiervan.

Je springt nu ineens weer naar het niveau van concrete vaardigheden. Pas op dat het geen opsomming blijft zonder dat het verband van de beweringen duidelijk blijft of wordt.